

**Biuletyn Stacji Badawczej w Czempiniu Nr 7
2010**

**Budny M., Bresiński W., Kamieniarz R.,
Kolanoś B., Mąka H., Panek M.**

**SYTUACJA ZWIERZĄT ŁOWNYCH
W POLSCE
W LATACH 2009–2010
(WYNIKI MONITORINGU)**

Recenzja: Prof. dr hab. Andrzej Kryński

© Stacja Badawcza – OHZ PZŁ w Czempiniu
ul. Sokolnicza 12
64-020 Czempin
e-mail: sb.czempin@pzlow.pl

ISSN 1230-2554

Druk: S&S Poligrafia, ul. Sikorskiego 39, 63-100 Śrem

Spis treści

1. Wstęp.....	5
2. Materiały	6
3. Sytuacja ważniejszych gatunków zwierząt łownych	8
3. 1. Łoś)	8
3.2. Jeleń	11
3. 3. Daniel.....	15
3. 4. Sarna	19
3. 5. Dzik.....	24
3. 6. Lis	27
3. 7. Inne drapieżniki	31
3. 8. Zając.....	32
3. 9. Bażant	34
3. 10. Kuropatwa.....	37
3. 11. Dzikie gęsi	42
3. 12. Dzikie kaczki	44
4. Analiza oddziaływania norki amerykańskiej i szopa pracza na populacje zwierzyny drobnej w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim	46
5. Tabelaryczne zestawienia danych o zwierzynie z rocznych planów łowieckich	49

Autorzy rozdziałów gatunkowych:

Maciej Budny – jeleń, daniel

Wojciech Bresiński – łoś, dzik, zając

Robert Kamieniarz – sarna, bażant

Bartłomiej Kolanoś – inne drapieżniki, dzikie kaczki, dzikie gęsi

Henryk Mąka – lis

Marek Panek – kuropatwa

1. WSTĘP

Coroczne sprawozdania Stacji Badawczej PZŁ w Czempiniu zawierają ocenę sytuacji ważniejszych gatunków zwierzyny w danym sezonie. W tym opracowaniu przedstawiono dane o wielkości i strukturze pozyskania za sezon 2009/10 oraz informację o liczebności zwierzyny wiosną 2010 roku, oszacowanej przez dzierżawców obwodów łowieckich. Ponadto zestawiono aktualne dane z danymi z lat wcześniejszych, aby zobrazować zmiany zachodzące w gospodarowaniu poszczególnymi gatunkami. W niektórych przypadkach sformułowano wnioski dla gospodarki łowieckiej z tego wynikające. Dodatkowo w biuletynie zamieściliśmy podsumowanie projektu badawczego realizowanego na zlecenie Ministra Środowiska dotyczącego drapieżników inwazyjnych. Pomimo faktu, iż gatunki takie jak norka amerykańska czy szop są coraz częściej spotykane w naszych łowiskach niewiele możemy na ich temat powiedzieć. Wykorzystując dane sprawozdawczości łowieckiej, literaturę dotyczącą tych zwierząt jak również przeprowadzając własne obserwacje wykonano opracowanie uwzględniające występowanie tych ssaków oraz ich oddziaływanie na środowisko w wybranych województwach. W przedostatnim rozdziale zeszytu zamieszczono streszczenie programu oraz wnioski jakie sformułowano podczas badań.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie aktualnej wiedzy na temat wybranych gatunków zwierząt łownych zainteresowanym myśliwym, wstępującym w nasze szeregi, ale także i tym dla których bieżące informacje o zwierzynie mogą być w jakikolwiek sposób użyteczne. Ponadto pragniemy aby publikowany biuletyn mógł posłużyć jako źródłowy materiał dla autorów piszących artykuły i publikacje popularnonaukowe dotyczące gospodarki łowieckiej i nie tylko.

2. MATERIAŁY

Monitoring zwierzyny opiera się na dwóch źródłach danych. Najważniejszym z nich jest sprawozdawczość łowiecka. Dawniej wykorzystywane były arkusze ŁOW-2, a ostatnio roczne plany łowieckie (RPŁ). Dokumenty te sporządzane są corocznie, na zakończenie danego roku łowieckiego (trwającego od kwietnia do marca), dla każdego z około 5 tys. obwodów łowieckich istniejących w kraju. Zawierają one między innymi informacje o wielkości pozyskania poszczególnych gatunków w mijającym sezonie, wysokości stwierdzonych upadków, liczbie osobników wsiedlonych do łowisk, stanach wiosennych dla większości gatunków oraz o planie pozyskania zwierzyny na sezon następny. Liczebność ssaków oraz osiadłych ptaków łownych jest szacowana przez myśliwych, zarządców obwodów oraz leśników, zwykle na podstawie całorocznych obserwacji, czasami uzupełnianych metodycznymi liczeniami. Od szeregu lat kopie wymienionych powyżej dokumentów gromadzone są w Stacji Badawczej PZŁ w Czempiniu, a zawarte w nich informacje są przetwarzane do postaci komputerowej bazy danych i następnie analizowane. Każdego roku komplet tych dokumentów przekazywany jest, za pośrednictwem Zarządów Okręgowych PZŁ, ze wszystkich obwodów dzierżawionych przez koła łowieckie, czyli z około 93% obwodów istniejących w kraju. Stacja dysponuje takimi materiałami począwszy od sezonu 1981/82. Okresowo pozyskiwane są także kopie rocznych planów łowieckich z większości obwodów wyłączonych z dzierżawy, czyli wchodzących w skład ośrodków hodowli zwierzyny zarządzanych przez różne instytucje, głównie nadleśnictwa Lasów Państwowych.

Drugim źródłem danych o sytuacji ważniejszych gatunków zwierzyny występujących w krajobrazie rolniczym, czyli sarny, lisa, zająca oraz kuropatwy, są liczenia i obserwacje prowadzone od 1991 roku w wybranych terenach monitoringu. Materiały zbierane tam każdego roku pozwalają na ocenę wiosennego zagęszczenia wymienionych gatunków, a w przypadku niektórych z nich (sarna, kuropatwa), także struktury populacji i wyników rozrodu. Terenami monitoringu zostały wszystkie polne lub polno-leśne Ośrodki Hodowli Zwierzyny PZŁ, oraz obwody kół łowieckich, wybrane w każdym okręgu. Sieć terenów monitoringu składa się zatem z kilkudziesięciu jednostek

położonych w różnych rejonach kraju, chociaż niestety, tylko część z nich dostarcza corocznie komplet odpowiednich materiałów.

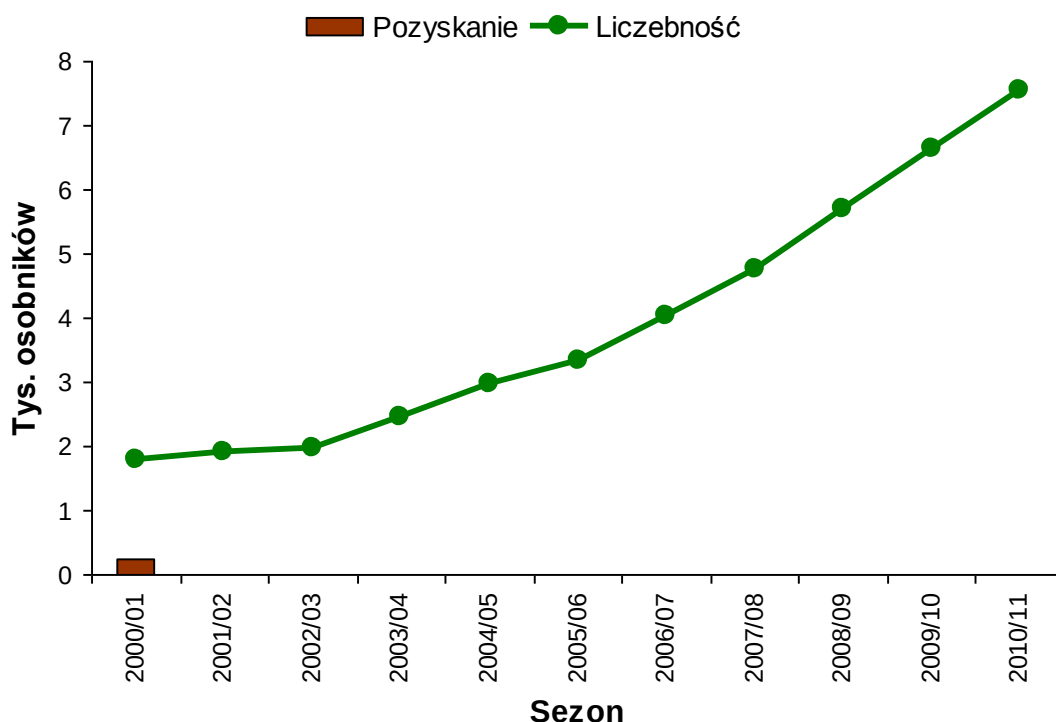
Poniższa charakterystyka sytuacji najważniejszych gatunków zwierzyny opiera się wyłącznie na sprawozdawczości dla obwodów dzierżawionych przez koła łowieckie. Zatem wszystkie dane prezentowane na wykresach i mapach, a także wszystkie liczby podane w tekście, dotyczą obwodów dzierżawionych, czyli 93% krajowych łowisk (z reguły nie było to już w dalszych rozdziałach podkreślane).

W końcowej części zeszytu znajdują się tabelaryczne zestawienia danych sprawozdawczości łowieckiej o pozyskaniu wszystkich zwierząt łownych oraz o szacunkowej liczebności ważniejszych gatunków w obwodach dzierżawionych. Prezentowane są dane krajowe na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia oraz zestawienia z ostatniego roku dla 49 okręgów PZŁ. Informacje o liczebności i pozyskaniu ważniejszych gatunków zwierzyny w skali 16 obecnych województw można znaleźć na stronie internetowej Polskiego Związku Łowieckiego (www.pzlow.pl) oraz w corocznym wydawnictwie Głównego Urzędu Statystycznego pt. „Leśnictwo”, dostępnym również na stronie internetowej tej instytucji (www.stat.gov.pl).

3. SYTUACJA WAŻNIEJSZYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT ŁOWNYCH

3.1. Ł O Ś

Wiosną 2010 roku na obszarze obwodów łowieckich dzierżawionych przez koła łowieckie liczebność łosi oszacowano na 7,6 tys. osobników. Porównując z sezonem poprzednim ich stan wzrósł o 0,9 tys. osobników, zatem był to już kolejny sezon (począwszy od 2003/04) z wyraźną tendencją wzrostową liczebności populacji tego ssaka na terenie kraju (Rys. 1).

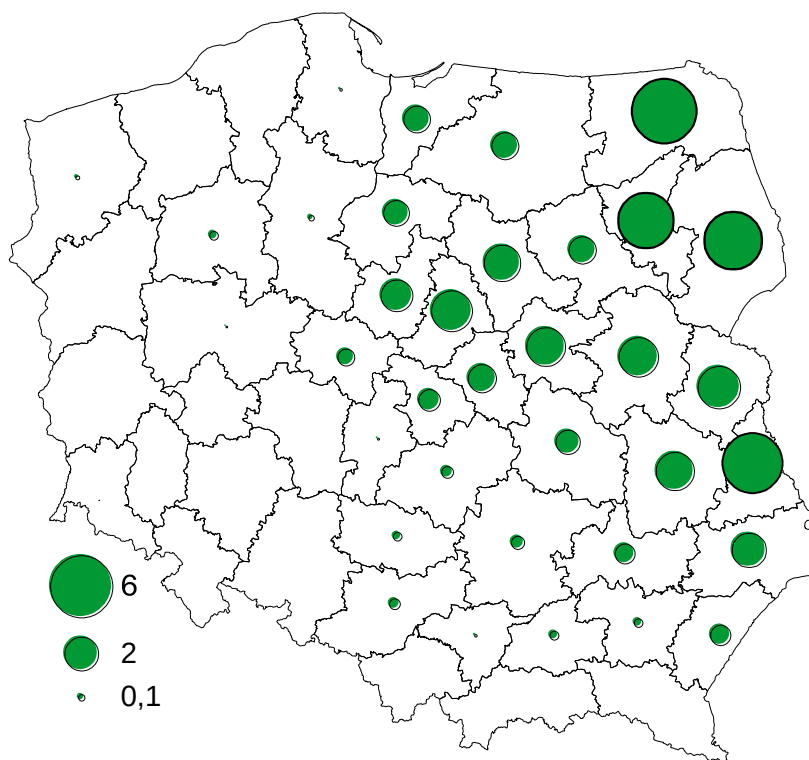

Rys. 1. Liczebność i pozyskanie łosi w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

Największy wzrost liczebności tego gatunku (powyżej 30%) odnotowano na terenie okręgów: bydgoskiego (46%), częstochowskiego i elbląskiego (po 39%) oraz siedleckiego (31%). W okręgach o wysokich stanach, powyżej 1000 osobników (białostocki i suwalski), wzrosły one odpowiednio o 14% i 7%. W skali kraju zwiększyła się także liczba obwodów, na terenie których zaobserwowano te zwierzęta, z 19% w 2009 roku do 20% w roku 2010. Zjawisko to dotyczyło głównie okręgów, gdzie łosie były już wcześniej obserwowane. Zbliżona była, w porównaniu z sezonem poprzednim, także

liczba okręgów, gdzie zwierzęta te nie występowały wiosną 2010 roku. Wzrosła ona z 13 do 14 okręgów. Nie zarejestrowano ich ponownie w okręgu krośnieńskim. Można zatem wnioskować, że wzrost liczebności pogłowia ma głównie charakter lokalny, a nie jest efektem dalekich przemieszczeń i powstawania nowych subpopulacji.

W 2010 roku łoś występował najliczniej, podobnie jak w sezonie poprzednim, w północno-wschodnim rejonie kraju obejmującym okręgi; białostocki, suwalski, łomżyński, olsztyński oraz chełmski i siedlecki. Największe zagęszczenia (osobników na 1000 ha powierzchni leśnej) oszacowano w okręgach: suwalskim – 6,5, chełmskim – 5,7, białostockim – 5,2 i łomżyńskim – 4,8 (Rys. 2). Najniższe zagęszczenie w granicach 0,1-2,0 osobnika zarejestrowano w czterech okręgach: poznańskim, sieradzkim, gdańskim i krakowskim.

Rys. 2. Zagęszczenia łosi w okręgach łowieckich w 2010 roku (osobniki na 1000 ha powierzchni leśnej).

Podobnie jak w sezonie poprzednim w krajowej populacji łośa przeważały osobniki żeńskie w stosunku 1,3:1.

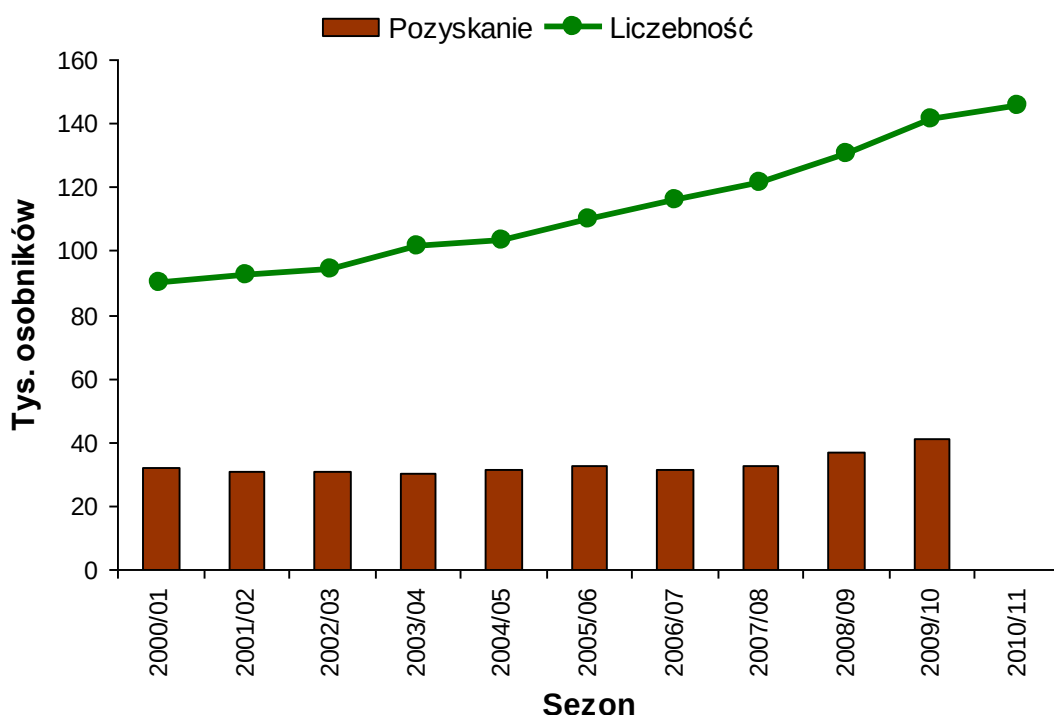
Wraz ze wzrostem liczebności pogłowia łośa, odnotowano więcej ubytków spowodowanych innymi przyczynami niż łowieckie z 96 w sezonie 2008/09 do 109 sztuk w sezonie 2009/10. Podobnie jak w poprzednim sezonie najwięcej tych przypadków było ostatnio w okręgu warszawskim (19 sztuk),

suwalskim (17 sztuk), wrocławskim (10 sztuk), białostockim (9 sztuk) oraz chełmskim (7 sztuk).

Powyższe dane oraz wcześniejsze analizy wskazują na możliwość ponownego wprowadzenia pozyskania łośia, w niektórych rejonach hodowlanych północno-wschodniej i wschodniej Polski.

3.2. JELEŃ

Liczebność jeleni w obwodach dzierzawionych przez koła łowieckie w Polsce wiosną 2010 roku kształtowała się na poziomie 145 tys. sztuk. W odniesieniu do stanu z wiosny 2009 roku odnotowano niewielki wzrost populacji o 4 tys. osobników (3%). Utrzymuje się więc od lat trwająca tendencja wzrostowa liczebności tego gatunku w naszym kraju. Podobna sytuacja zaistniała w przypadku pozyskania jeleni. W poprzednim sezonie pozyskanie na terenie obwodów dzierzawionych wynosiło 37,0 tys. sztuk natomiast w sezonie 2009/10 więcej, bo 41,1 tysięcy. Daje to wzrost o 4 tys. sztuk w skali Polski. W tym przypadku widać jednak bardziej znaczący wzrost aniżeli w liczebności bo o 11% (Rys. 3).

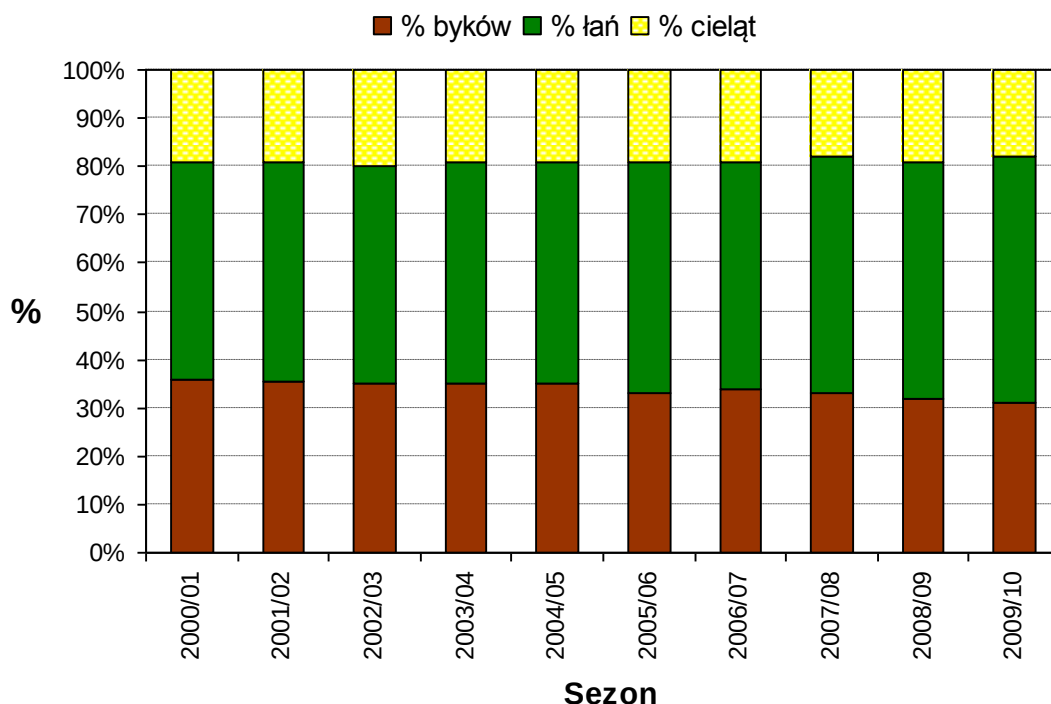

Rys. 3. Liczebność i pozyskanie jeleni w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

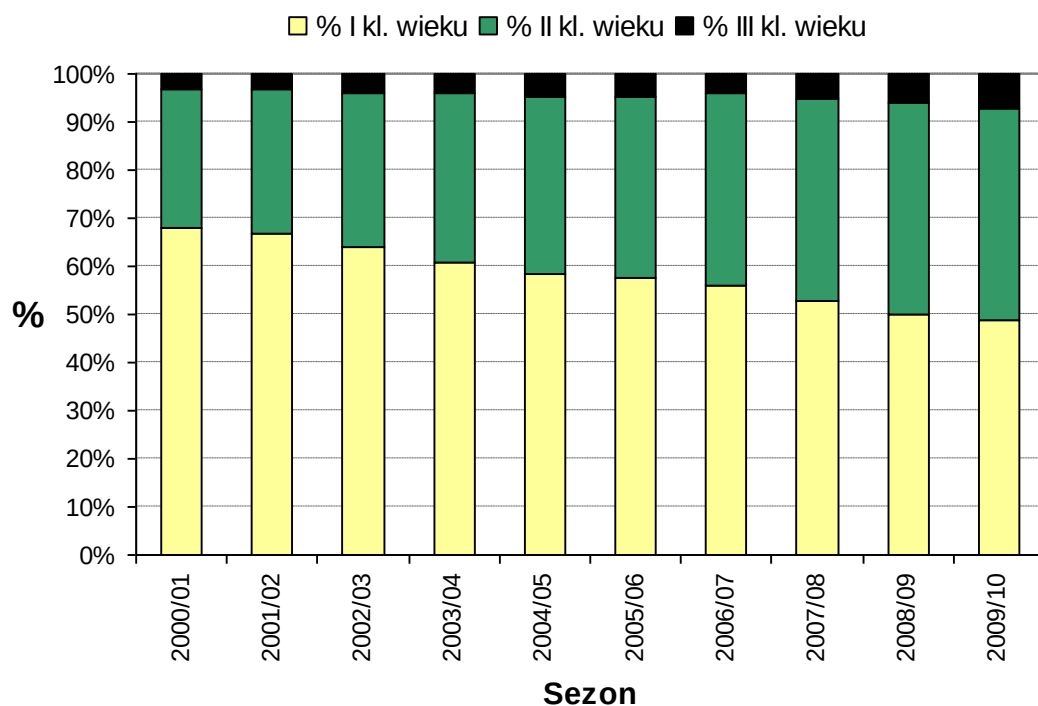
Zagęszczenia tego gatunku w przeliczeniu na 1000 ha powierzchni leśnej obwodów, w poszczególnych okręgach przedstawiało się następująco: największe odnotowano w wałbrzyskim i opolskim – 38, koszalińskim – 36, śląskim i szczecińskim – 32 oraz w leszczyńskim – 29 sztuk.

Struktura płci w populacji, oszacowana wiosną 2010 roku, kształtowała się na poziomie 1:1,3 na korzyść łań.

W skali całego kraju plan odstrzału jeleni w sezonie 2009/10 zrealizowano w 88%. Z ogólnej liczby 41,1 tys. sztuk pozyskano – 51% łań, byków – 31% oraz cieląt – 18% (Rys. 4).

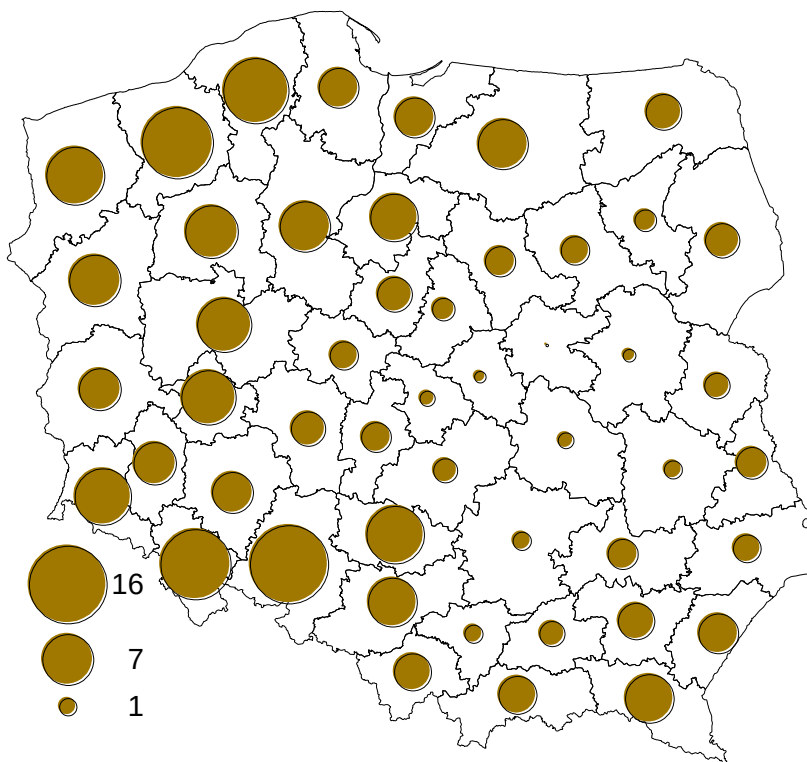
Rys. 4. Struktura płciowo-wiekowa jeleni pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Rys. 5. Struktura wiekowa byków jelenia pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Strukturę pozyskania byków w sezonie 2009/10 obrazuje wykres powyżej (Rys. 5). Łącznie w kraju pozyskano 1,2 tys. byków. W tym byki w I kl. wieku stanowiły 49%, klasa II – 44%, natomiast w klasie III – 7%. Zauważyć należy, że było to największe (procentowo) pozyskanie byków w III klasie wieku na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia.

Pozyskanie jeleni najczęściej wzrosło w okręgu elbląskim bo o 39%. Nie jest to jednak znacząca zmiana w skali kraju, ponieważ kształtuje się na poziomie 380 sztuk rocznie. Ponadto wzrost odnotowano w okręgach: legnickim (35%), białostockim (33%), konińskim (29%) oraz łomżyńskim (26%) i łódzkim (26%). Tak jak w przypadku okręgu elbląskiego, nie było to pozyskanie rzutujące na całość pozyskania w kraju.

Rys. 6. Pozyskanie jeleni w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni leśnej).

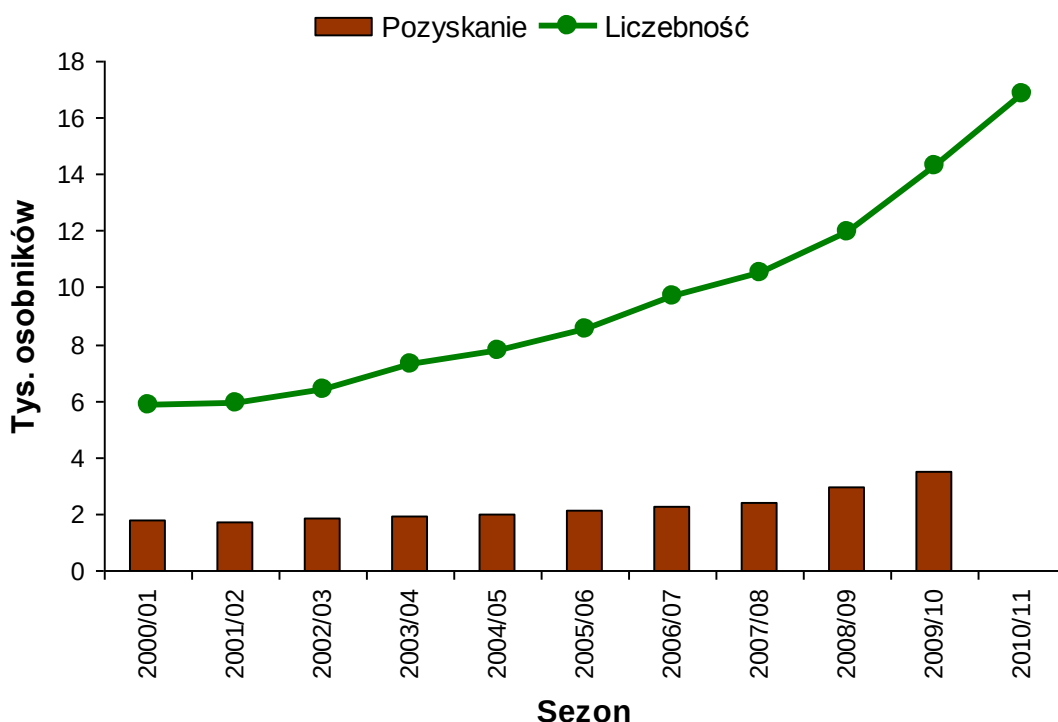
Największy odstrzał odnotowano w okręgach: koszalińskim – 3,4 tys., słupskim – 3,1 tys., opolskim – 2,7 tys., olsztyńskim – 2,5 tys. sztuk. W okręgu szczecińskim i gorzowskim pozyskanie przekracza nieznacznie 2 tys. sztuk, natomiast w pilskim, poznańskim, bydgoskim oraz zielonogórskim kształtuje się w przedziale 1,5-2 tys. osobników. W sześciu okręgach, podobnie jak w roku poprzednim, nie przekraczało 100 sztuk. W przypadku pozyskania tego gatunku w odniesieniu do leśnej powierzchni obwodów, największe odnotowano,

podobnie jak w sezonie poprzednim, w okręgach: opolskim – 15, koszalińskim – 12, wałbrzyskim – 12 oraz słupskim – 11 szt./1000 powierzchni leśnej (Rys. 6).

W minionym sezonie wykazano 2,3 tys. sztuk ubytków co w odniesieniu do sezonu wcześniejszego stanowi wzrost o 23%. Stanowi to 6% ogólnego pozyskania tego gatunku w Polsce. Na poziom ubytków odnotowany w sprawozdawczości może wpływać wiele czynników. Niemniej jednak wypadki komunikacyjne, jak również drapieżnictwo wilków wydają się w tym przypadku odgrywać najistotniejszą rolę.

3.3. DANIEL

W obwodach łowieckich wydzierżawionych przez koła łowieckie w 2010 roku wykazano 16,8 tys. danieli. Biorąc pod uwagę stan z sezonu poprzedniego odnotowano wzrost liczebności o 2,5 tysiąca sztuk czyli 17% w skali kraju. Według danych sprawozdawczości łowieckiej w sezonie 2009/10 pozyskano 3,5 tys. danieli. Plan odstrzału zrealizowano w 88%. W odniesieniu do sezonu wcześniejszego odstrzelono o 0,5 tys. sztuk więcej (Rys. 7).

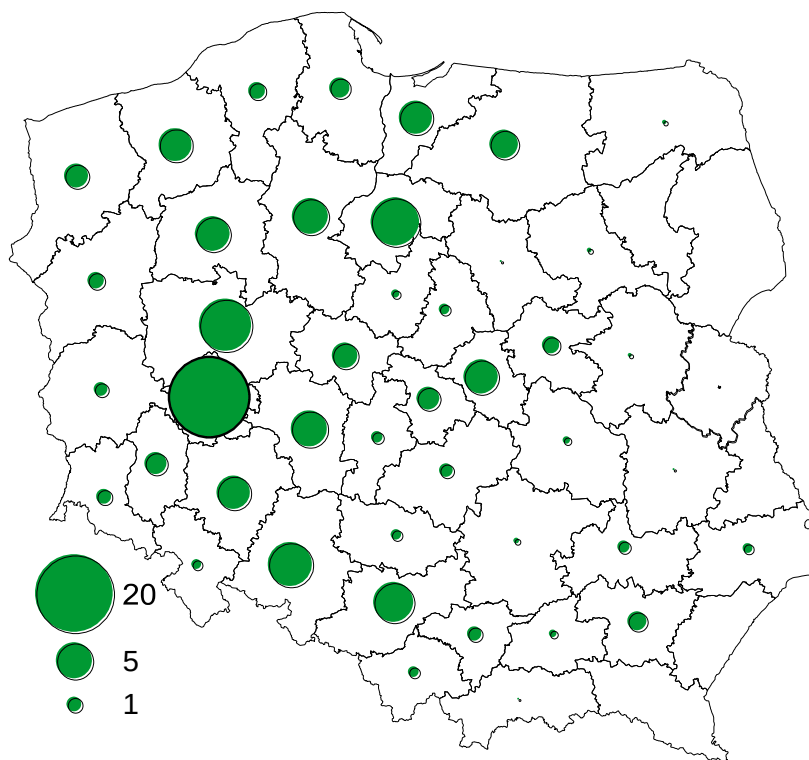
Rys. 7. Liczebność i pozyskanie danieli w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

Największe zagęszczenie tego gatunku wykazano w okręgach: leszczyńskim – 21, poznańskim – 10, toruńskim – 9, opolskim – 7 sztuk na 1000 ha powierzchni leśnej obwodów (Rys. 8).

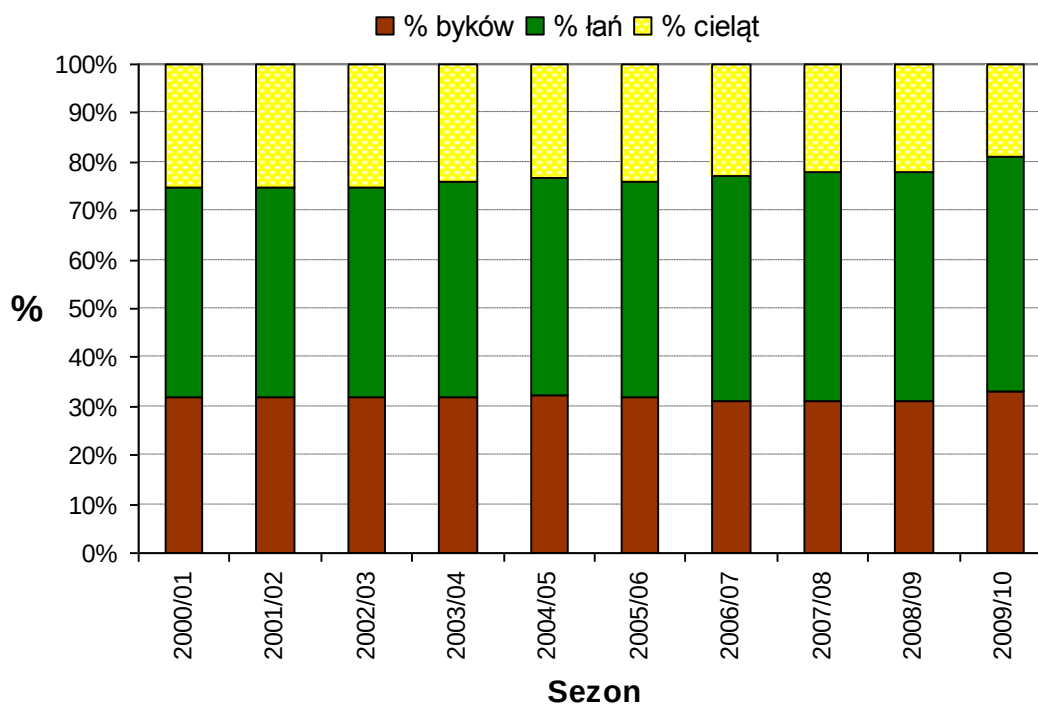
Jeśli chodzi o strukturę pozyskania to w układzie procentowym przedstawiała się ona: łanie – 48%, byki – 33%, cielęta – 19% (Rys. 9).

Struktura pozyskania w grupie byków w ostatnim sezonie wynosiła: byki I kl. wieku – 39%, II kl. wieku – 51%, III kl. wieku – 10% (Rys. 10). Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia widać, że struktura pozyskania byków dość wyraźnie się zmieniała. Na początku dziesięciolecia odnotowano znaczny udział osobników z I klasy wieku. W latach 2004-2005 udział I klasy zaczął się obniżać natomiast wzrosło pozyskanie w II oraz III klasie. W ostatnich kilku

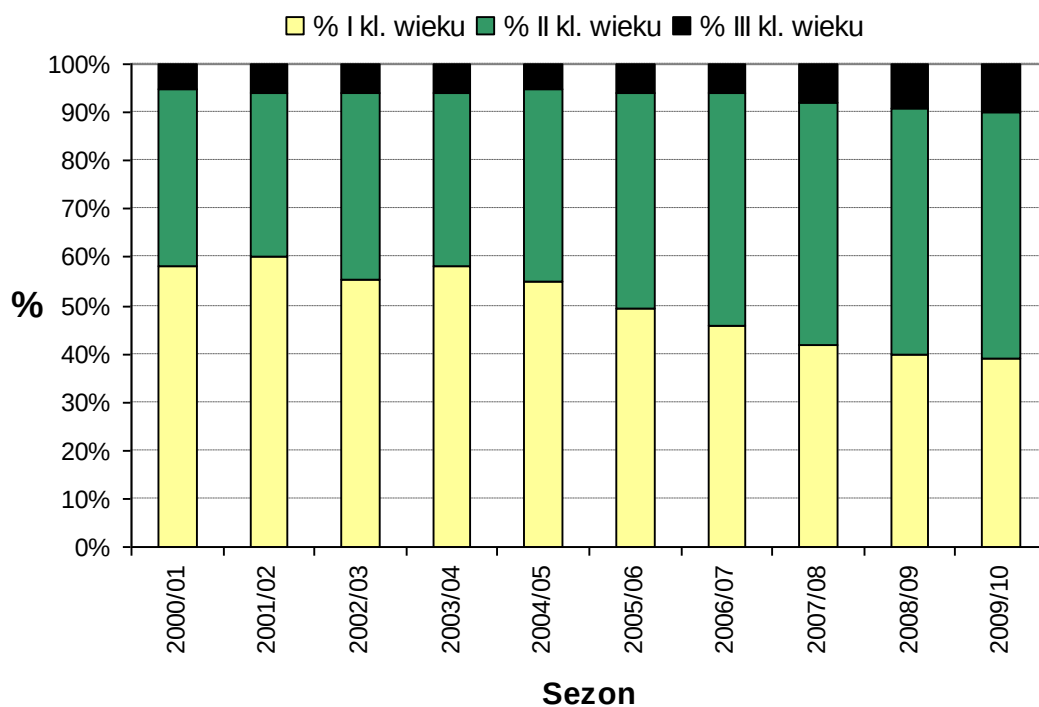
sezonach udział w odstrzale byków z II klasy wieku był największy spośród wszystkich trzech klas wiekowych.

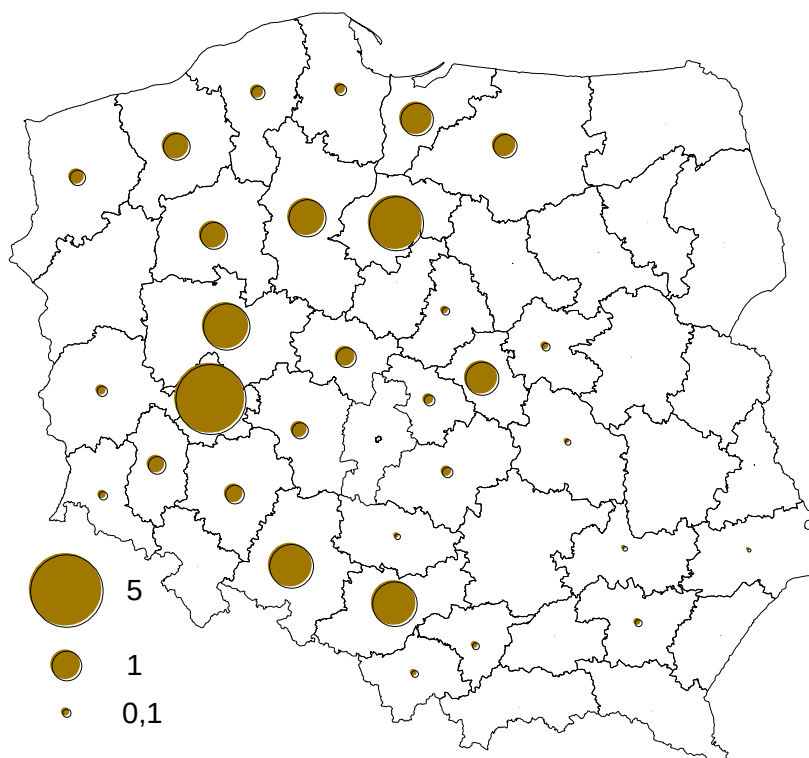
Rys. 8. Zagęszczenie danieli w okręgach łowieckich w 2010 roku (osobniki na 1000 ha powierzchni leśnej).

Rys. 9. Struktura płciowo-wiekowa danieli pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Rys. 10. Struktura wiekowa byków daniela pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Rys. 11. Pozyskanie daniela w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni leśnej).

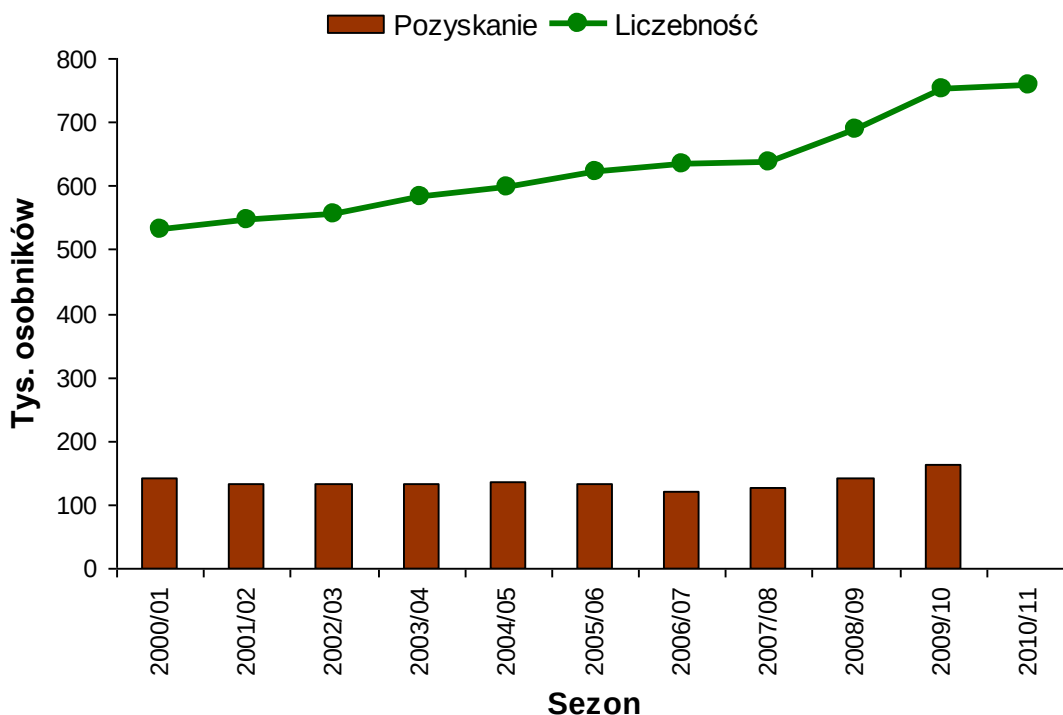
Jeśli chodzi o pozyskanie za sezon 2009/2010 wówczas sytuacja wygląda podobnie tzn.: leszczyński – 4, toruński – 3, poznański, katowicki oraz opolski –

2 szt./1000 ha powierzchni leśnej obwodu (Rys. 11). Analizując pozyskanie w wymiarze ilościowym widzimy, iż największe występuje w okręgu poznańskim – 521 szt., bydgoskim – 386 szt., opolskim – 367 szt., katowickim – 355 sztuk. Łącznie daje to ponad połowę pozyskania tego gatunku w kraju. Wykazano ponadto ubytki na poziomie 256 sztuk co daje około 7% pozyskanych danieli ogółem.

Stały sukcesywny wzrost populacji tego gatunku ma odzwierciedlenie w liczbie obwodów łowieckich w których deklarowana jest obecność tego gatunku. Wiosną 2010 roku daniele były wykazane w 627 obwodach w kraju co stanowi 13% wszystkich dzierzawionych obwodów. W porównaniu do sezonu poprzedniego daje to wzrost o 9%. Tendencja ta jest obserwowana od kilku lat i z uwagi na popularność tego gatunku wśród myśliwych należy spodziewać się dalszych introdukcji a tym samym wzrostu liczby obwodów z daniem.

3.4. S A R N A

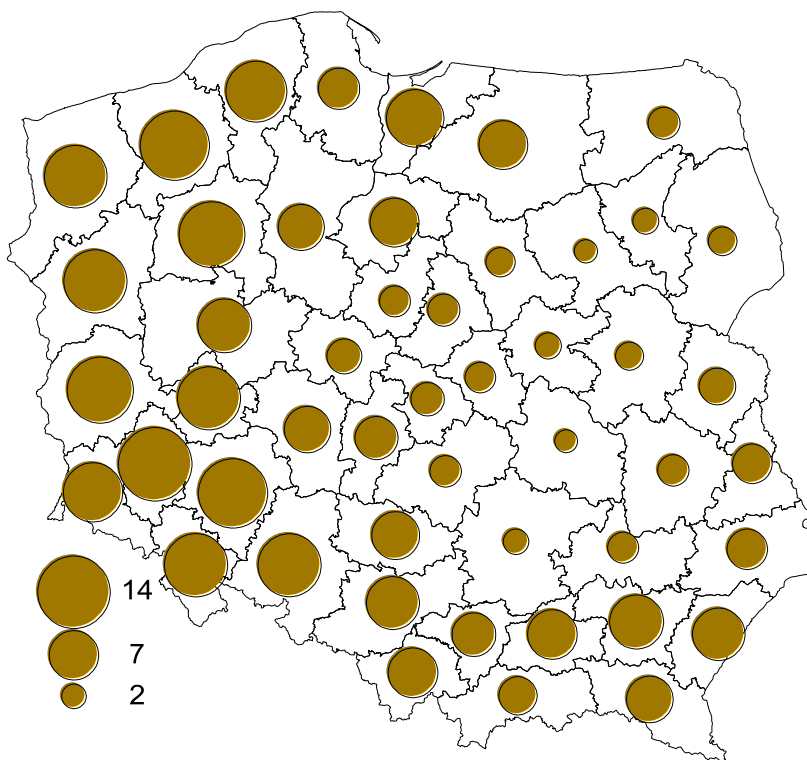
Pozyskanie saren w sezonie łowieckim 2009/10 po raz kolejny wzrosło, tym razem o 13% i wynosiło 162 tys. osobników (Rys. 12). Wzrost odstrzału był obserwowany prawie w całym kraju. Skala zmian była jednak bardzo zróżnicowana, bowiem wahała się od -1% w leszczyńskim do +28% w piotrkowskim. Największe pozyskanie tradycyjnie miało miejsce na zachodzie kraju, gdzie wynosiło około 10 szt. z 1000 ha lasów i pól (Rys. 13). Tam też były położone zarówno okręgi łowieckie, jak i obwody z najwyższym pozyskaniem saren na jednostkę powierzchni. W analizowanym sezonie najwyższy odstrzał (szt./1000 ha) miał miejsce w okręgach: legnickim (14,4), wrocławskim (13,0) i koszalińskim (12,9). Z kolei najmniejsze pozyskanie, też tradycyjnie, miało miejsce w centrum kraju, gdzie oscylowało wokół 2 saren z 1000 ha łowisk. Najniższy odstrzał (szt./1000 ha) wykazano w okręgach: radomskim (1,7), ostrołęckim (1,8) i kieleckim (2,1). Nierzadko zdarzały się tam obwody łowieckie, w których nie odstrzelono ani jednej sarny. W radomskim takich obwodów było dziesięć a w kieleckim dziewięć.

Rys. 12. Liczebność i pozyskanie saren w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

Wiosenną liczebność saren w obwodach kół łowieckich oszacowano w 2010 roku na 757 tys. osobników, czyli była ona podobna jak 2009 roku (752

tys.). Najliczniej – zagęszczenie powyżej 40 osobników na 1000 ha lasów i pól, sarny występowały w zachodniej i południowo-zachodniej Polsce, zwłaszcza w okręgach legnickim (57,5), gorzowskim (56,0), wałbrzyskim (55,0) i wrocławskim (52,5). Z kolei najmniejsze zagęszczenia saren – poniżej 15 osob./1000 ha, stwierdzono w północno-wschodniej Polsce, a zwłaszcza w okręgach: ostrołęckim (12,9), białostockim (14,1) i łomżyńskim (14,7).

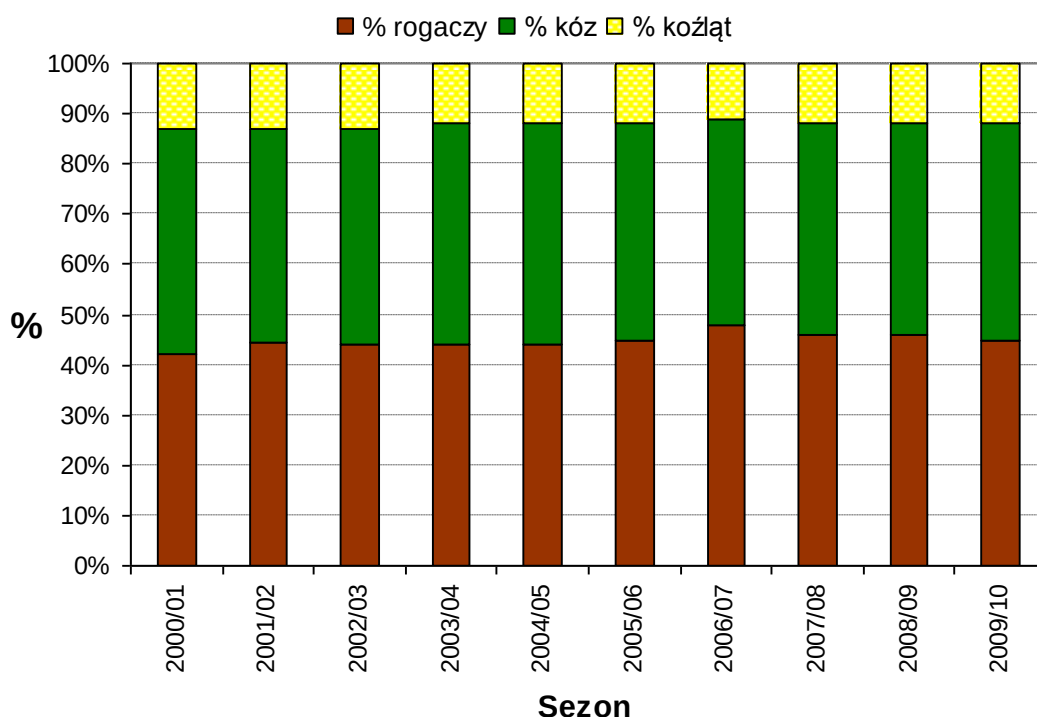

Rys. 13. Pozyskanie saren w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Korzystna sytuacja tego gatunku na zachodzie kraju wynika z jednej strony z wysokich stanów liczebnych saren ekotypu leśnego, a z drugiej strony z liczego tam występowania sarny polnej, której oceny liczebności są znacznie łatwiejsze i stąd też dokładniejsze. W zachodniej Polsce, w terenach monitoringu szczegółowego, zagęszczenie saren polnych od lat jest kilkakrotnie wyższe niż w centrum i na wschodzie kraju, gdzie ponadto występują one tylko w niektórych obwodach. Wiosną 2010 roku w zachodniej Polsce stwierdzano średnio 51 osob./1000 ha pól a w pozostałych regionach kraju tylko średnio 14 osob./1000 ha. Niewielkie stany saren w części okręgów wschodniej połowy kraju wynikają nie tylko z braku ekotypu polnego w wielu tamtejszych obwodach. Są one także wynikiem większej śmiertelności tego gatunku spowodowanej ostrzejszymi warunkami klimatycznymi w okresie zimy, a ponadto lokalnie presją dużych drapieżników i większym kłusownictwem.

W konsekwencji niższe jest tam także zagęszczenie saren leśnych. W niewielkich lasach śródpolnych zachodniej Polski wiosną 2010 roku stwierdzono średnio 383 osob./1000 ha a w centrum i na wschodzie kraju tylko 82 osob./1000 ha.

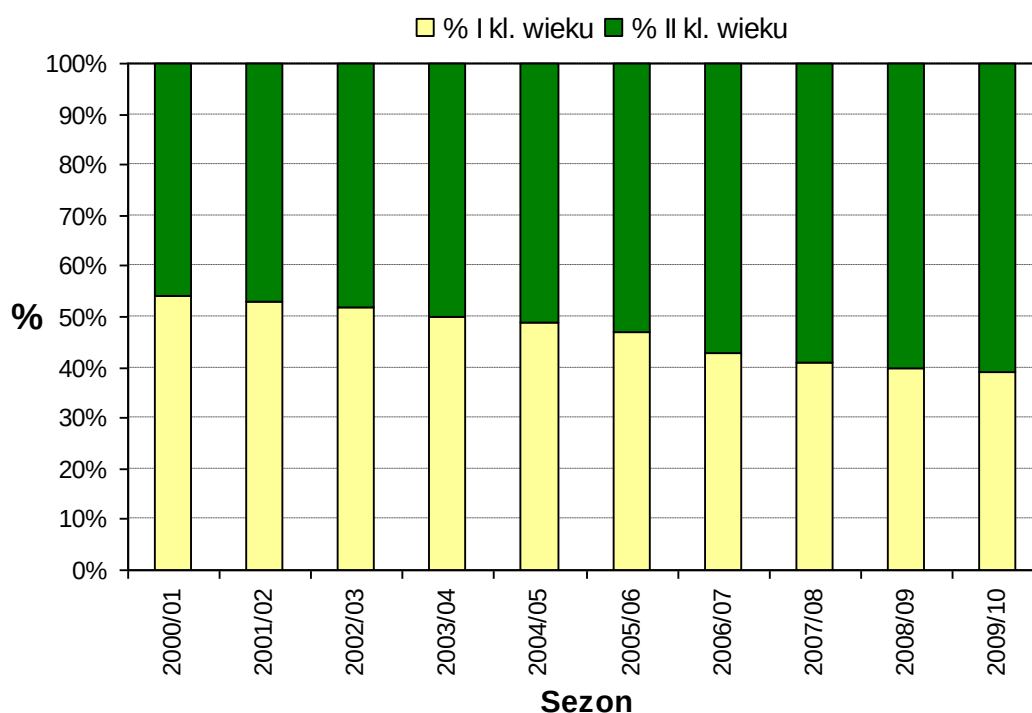
W sezonie 2009/10 za sprawą mroźnej i śnieżnej zimy znaczne upadki saren rejestrowano także na zachodzie kraju. W całym kraju wykazano w rocznych planach łowieckich ponad 14 tys. padłych saren, czyli o 56% więcej niż w sezonie 2008/09. Konsekwencją zwiększonej śmiertelności podczas minionej zimy było najprawdopodobniej, wspomniane wyżej, zatrzymanie wieloletniego trendu wzrostu liczebności saren w Polsce. Taka sytuacja miała miejsce w większości okręgów łowieckich. Wyraźny wzrost stanów liczebnych saren (o 11%) zarejestrowano tylko w okręgu elbląskim.

Rys. 14. Struktura płciowo-wiekowa saren pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01- 2009/10.

Struktura płciowo-wiekowa saren pozyskanych w Polsce od kilku laty nie ulega zmianom (Ryc. 14). W analizowanym sezonie odstrzelono 45% rogaczy, 43% kóz i 12% kozłat. W terenach o wyższym zagęszczeniu saren taka struktura pozyskania jest pożądana, gdyż sprzyja stabilizacji liczebności, a tym samym ogranicza ryzyko wzrostu szkód powodowanych przez ten gatunek w terenach leśnych. Jednakże w centrum i na wschodzie kraju, gdzie saren jest mało, ich stany liczebne mogłyby wzrosnąć. Jednym z zabiegów, które sprzyjają

zwiększaniu zagęszczenia, jest ograniczenie odstrzału kóz. Takie rozwiązanie obserwowane jest jednak tylko w niektórych tamtejszych okręgach. Dla rejonów z niskimi stanami saren przykładem, godnym naśladowania, mogą być myśliwi łomżyńscy, którzy w sezonie 2009/10 pozyskali 50% rogaczy, 26% kóz i 24% kozłat.

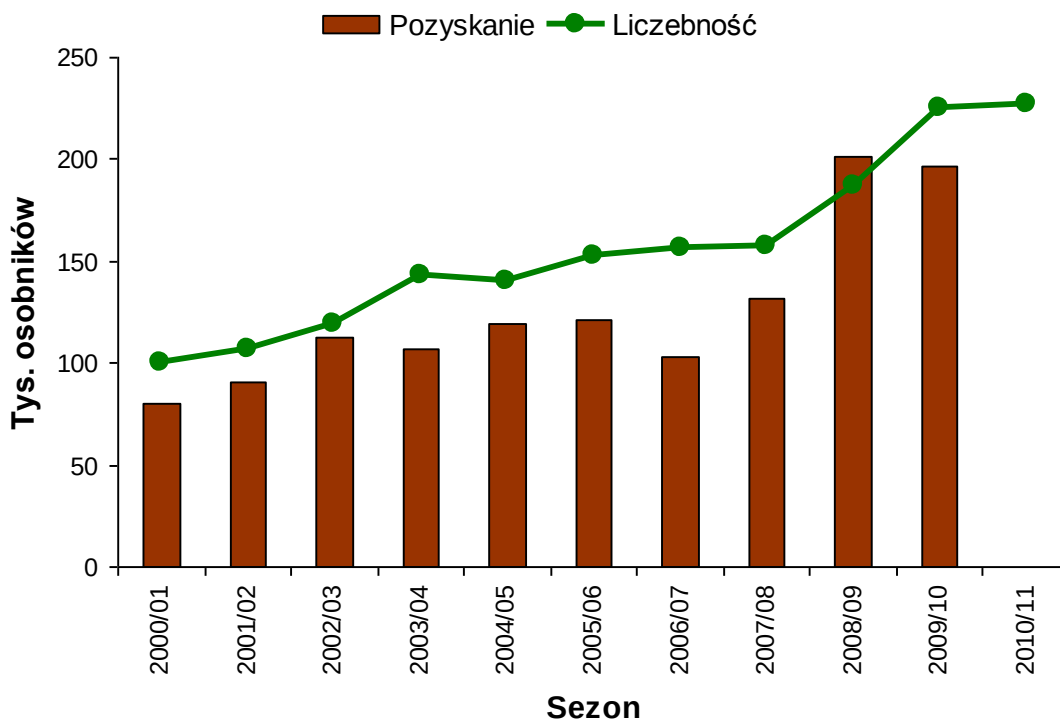
Rys. 15. Struktura wiekowa rogaczy pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Analiza danych na temat struktury pozyskania rogaczy (Ryc. 15), wskazuje na powolne, ale systematyczne, ograniczanie pozyskania rogaczy w I klasie wieku. W analizowanym sezonie jego udział w skali kraju spadł poniżej 40%. Tendencja taka może być zrozumiała w terenach z niskim pozyskaniem saren lub tam, gdzie występuje duża śmiertelność naturalna powodowana presją dużych drapieżników, bowiem dotyczy ona często osobników młodych. Natomiast niepokój może budzić w tych rejonach kraju, w których intensywność odstrzału jest wysoka. Tymczasem w niektórych okręgach z wysokim pozyskaniem saren: katowicki, leszczyński, słupski i szczeciński, w minionym sezonie pozyskano tylko około 30% rogaczy w I klasie wieku. Ograniczenie, a w niektórych łowiskach wręcz całkowita rezygnacja z odstrzału tej najliczniej reprezentowanej grupy wiekowej (I klasa stanowi około 60% męskiej części populacji), skutkuje nadmierną eksploatacją rogaczy w średnim wieku (3-4 poroże). To natomiast prowadzi do ograniczenia

udziału osobników w wieku łownym i starszych. Skutki takiego podejścia obserwowane są już w niektórych łowiskach zachodniej Polski. Problem ten dotyczy najszybciej tych łowisk, w których struktura płci przesunięta jest na korzyść samic. W obwodach łowieckich, w których rogacze są mniej licznie reprezentowane niż kozy, tempo odmładzania męskiej części populacji jest bowiem wyższe.

3.5. D Z I K

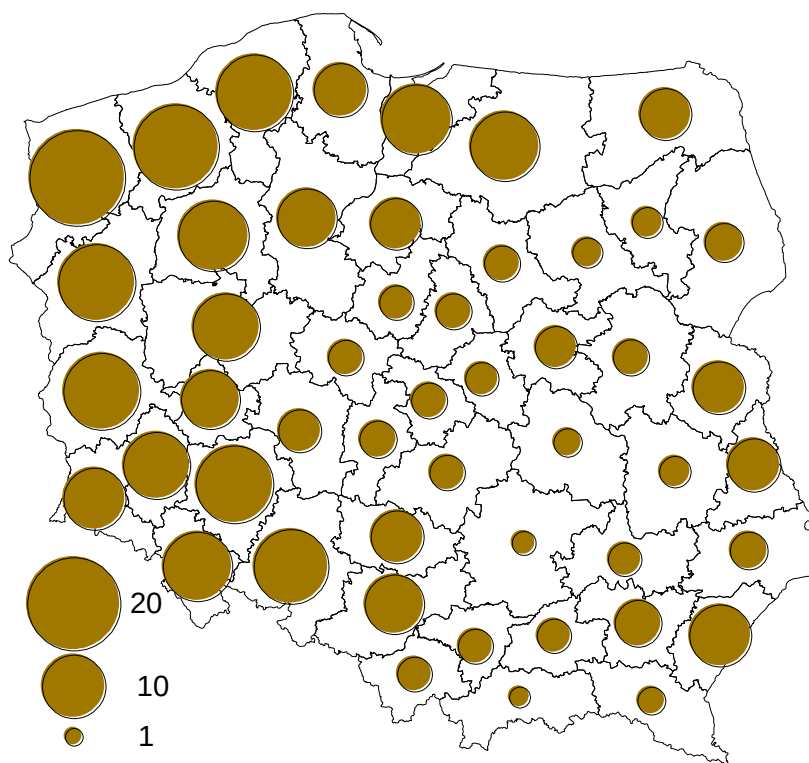
Pozyskanie dzików w sezonie 2009/10 wyniosło 197 tys. sztuk, co sprawia, że gatunek ten stał się najliczniej odstrzeliwanym zwierzęciem ze wszystkich gatunków łownych na terenie Polski. Generalnie, w porównaniu z ubiegłym sezonem, w kraju odnotowano spadek wielkości odstrzału o 2,2% (Rys. 16). Pozyskanie dzików obniżyło się lub pozostało na ubiegłorocznym poziomie w 22 okręgach. Największy wzrost miało miejsce w częstochowskim (17%), wałbrzyskim (16%), legnickim (13%) i jeleniogórskim (12%). Najwięcej dzików, w przeliczeniu na 1000 ha powierzchni ogólnej, pozyskano tradycyjnie w rejonach północno-zachodniej Polski gdzie w sześciu okręgach osiągnęło poziom 14,1-20,9 szt./1000 ha (Rys. 17). Najwyższy w szczecińskim (20,9), następnie w koszalińskim (17,0), wrocławskim (14,4), gorzowskim i zielonogórskim (po 14,2) oraz słupskim (14,1). Pozyskanie w granicach 11,1 – 13,4 sztuk odnotowano w 7 okręgach: opolskim, pilskim, elbląskim, olsztyńskim, wałbrzyskim, poznańskim i legnickim. Najniższe, poniżej 2,0 sztuk, w 2 okręgach: kieleckim i nowosądeckim.

Rys. 16. Liczebność i pozyskanie dzików w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

W sezonie 2009/10 udział warchlaków w ogólnym pozyskaniu dzików wyniósł 51%, przelatków 37% i dzików starszych 12%. Podobna sytuacja

generalnie w kraju utrzymuje się od szeregu lat. (Rys. 18). W sezonie 2009/10 udział warchlaków powyżej 60% odnotowano w łowiskach czterech okręgów: sieradzkim (63%), włocławskim (62%), leszczyńskim (61%) oraz suwalskim (60%), a najniższy poniżej 50% w 10 okręgach: szczecińskim (44%), przemyskim (45%), koszalińskim i słupskim (po 46%), konińskim (47%), gdańskim, katowickim, ostrołęckim i pilskim (po 48%) oraz krakowskim (49%). Istotnie ingerowano w klasę przelatków (40% i więcej) w łowiskach ośmiu okręgów: gdańskim (43%), krośnieńskim (42%), ostrołęckim, przemyskim, tarnobrzeskim (po 41%), bielskim, konińskim i skierniewickim (po 40%). Największy udział dzików dorosłych w pozyskaniu odnotowano w okręgu szczecińskim (16%), a najniższy w radomskim i włocławskim (po 7%).

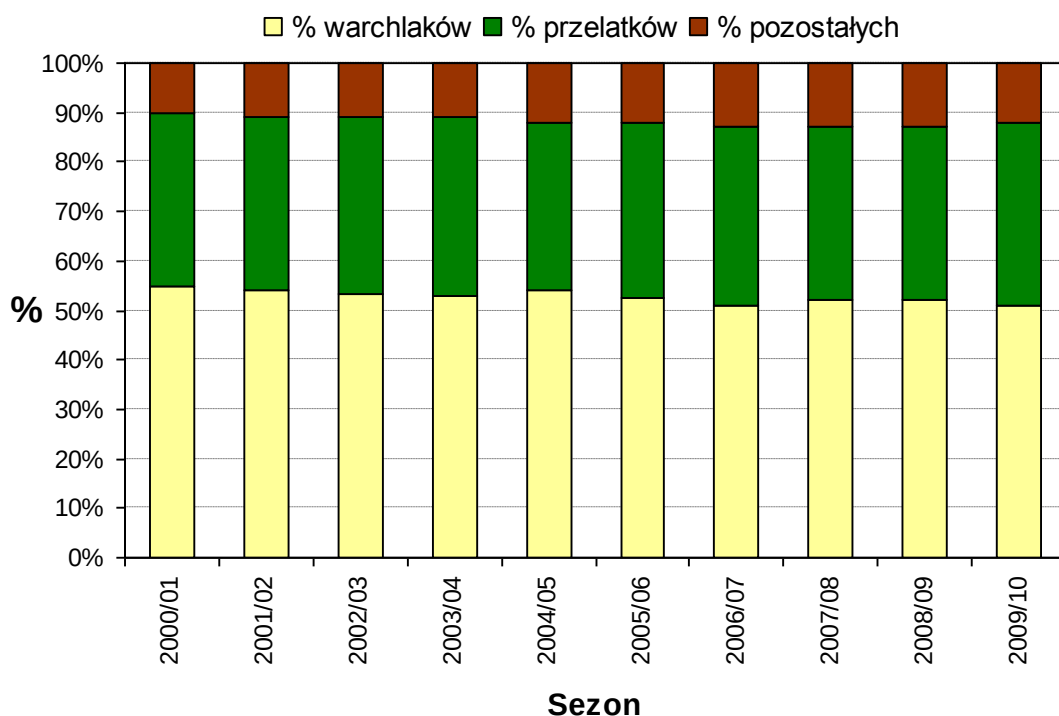

Rys. 17. Pozyskanie dzików w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Odnotowano również 1,9 tys. sztuk, które ubyły z populacji z przyczyn nie myśliwskich. Stanowi to 0,9% ogólnego pozyskania.

Łączny odstrzał wraz innymi ubytkami stanowił 79% planowanego pozyskania. Jest to także kolejny już sezon łowiecki, w którym nie wykonano planów pozyskania. Permanentne nie wykonywanie planowanego pozyskania, którego intensywność i tak jest zbyt niska (około 100% wiosennych stanów), niewątpliwie wpływa na wzrost krajowego pogłowia dzika. Nastąpiły także

pewne zmiany w rozrodzie tych zwierząt, m. in. zwiększony udział warchlaków w reprodukcji. Efektem tego jest coraz intensywniejsze zajmowanie przez dziki krajobrazu rolniczego co spowodowało wzrost strat w rolnictwie oraz wkraczanie tych ssaków na tereny dużych aglomeracji miejskich, w efekcie czego wzrosło zagrożenie dla ludzi, w wyniku agresywnego ich zachowania się w stosunku do mieszkańców. Dziki są też sprawcami licznych kolizji drogowych na tych terenach.

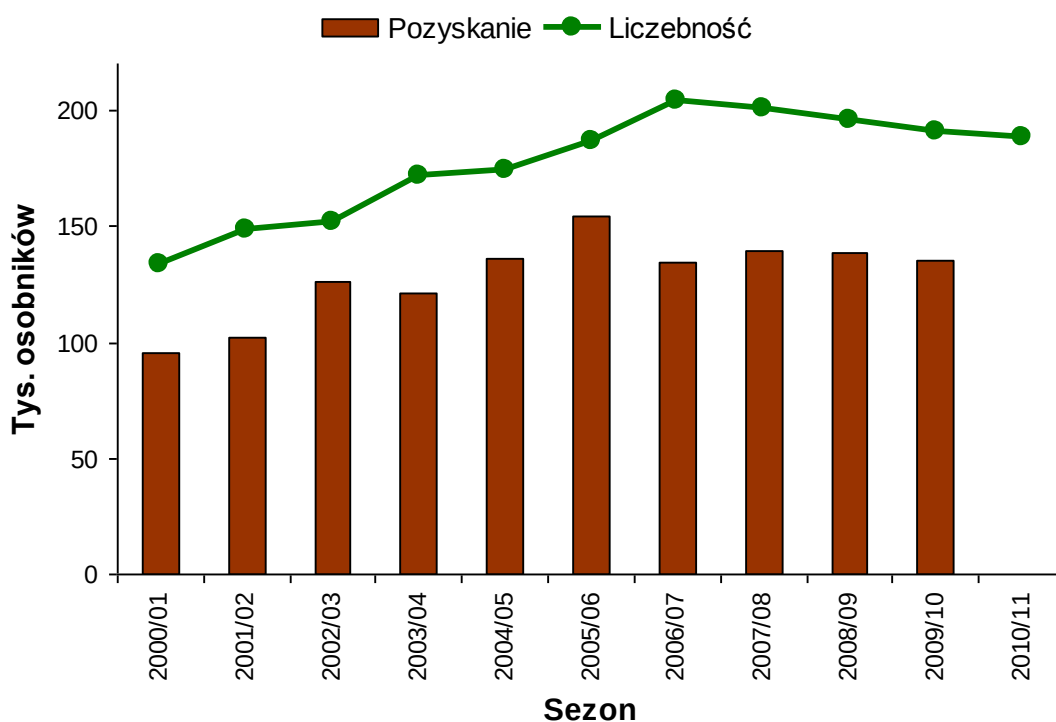

Rys. 18. Struktura wiekowa dzików pozyskanych w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Narastające problemy z krajową populacją dzika, wymuszają na myśliwych oraz decydentach bardziej racjonalne podejście do gospodarowania tym gatunkiem. W 2008 r. wydłużono okres polowań na cały sezon łowiecki, obejmując okresową ochroną jedynie osobniki żeńskie prowadzące młode (lochy). Zapewne koniecznym będzie także zwiększenie intensywności pozyskania (do minimum 150% stanów wiosennych) oraz pełne wykonywanie planowanych odstrzałów.

3.6. LIS

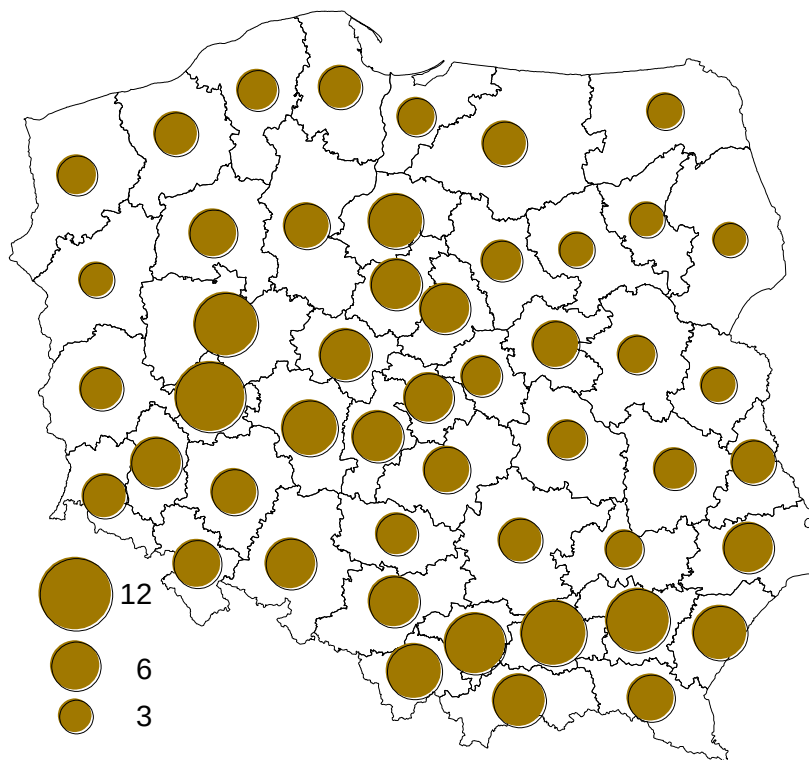
W stosunku do poprzedniego sezonu 2008/09 sytuacja lisa nie uległa większym zmianom. Co prawda, od sezonu 2005/06 utrzymuje się spadkowa tendencja liczebności tego gatunku, ale jest ona ciągle mało znacząca, sięgając zaledwie 2-3% rocznie (Rys. 19). Najwyższe zagęszczenie populacji (9-12 osob./1000 ha powierzchni ogólnej) wiosną 2010 roku szacowano w okręgach: rzeszowskim, zamojskim, tarnowskim, katowickim i krakowskim, zaś najniższe (4-5 osob./1000 ha) w okręgach siedleckim, sieradzkim i elbląskim. Niewielkie zmiany liczebności zanotowano: wzrost (12-14%) w okręgach białkopodlaskim i lubelskim, oraz spadek (10%) w kieleckim, krakowskim, olsztyńskim, suwalskim i zielonogórskim.

Rys. 19. Liczebność i pozyskanie lisów w Polsce w sezonach 2000/01 - 2010/11.

Podobnie też, nieznacznie zmniejszało się pozyskanie lisów w skali kraju (Rys. 19). W sezonie 2009/10 najwyższe pozyskanie w przeliczeniu na 1000 ha powierzchni ogólnej (9-11 szt.) utrzymały dwa okręgi wielkopolskie – leszczyński i poznański oraz trzy małopolskie – tarnowski, rzeszowski i krakowski (Rys. 20). Natomiast najmniej lisów (około 3 szt./ 1000 ha) pozyskano w okręgach północno-wschodniej Polski – białostockim,

łomżyńskim, ostrołęckim i białkopodlaskim a także na zachodzie w gorzowskim. W tym zakresie sytuacja wyglądała podobnie jak przed rokiem. Znaczące zmiany wielkości pozyskania w stosunku do poprzedniego sezonu odnotowano w kilkunastu okręgach – wzrost odstrzału (około 10%) w chełmskim, gorzowskim, opolskim, przemyskim i toruńskim, natomiast spadek pozyskania (10-15%) – w warszawskim, krakowskim, leszczyńskim, olsztyńskim, piotrkowskim, sieradzkim, tarnobrzeskim i włocławskim.

Rys. 20. Pozyskanie lisów w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Wysoką intensywność odstrzału – na poziomie 100-160% stanów wiosennych utrzymały okręgi leszczyński, sieradzki, poznański i kaliski, natomiast spadła ona nieco w krakowskim i tarnowskim, które w ubiegłym sezonie były również w czołówce. Z kolei najniższą intensywność odstrzału (40-50%) wykazują okręgi północno-wschodnie: suwalski, białostocki, białkopodlaski, ostrołęcki a także gorzowski.

Od kilku sezonów można zauważyć dwa oddalone od siebie rejony kraju wykazujące regularnie najwyższe pozyskanie lisów, które tworzą okręgi – leszczyński i poznański w Wielkopolsce oraz krakowski, tarnowski i rzeszowski w Małopolsce. Rejony te łączy jedynie mała lesistość, natomiast różnią zarówno inne warunki środowiskowe (struktura pól, ukształtowanie terenu), zagęszczenie populacji lisa jak i stany zwierzyny drobnej. Wymienione okręgi małopolskie

wykazują ostatnio jedne z największych w kraju zagęszczeń populacji lisa (9-12 osob./ 1000 ha pow. ogólnej), z czego wynika również wysokie pozyskanie. Aby jednak skutecznie chronić liczną jeszcze w tym rejonie zwierzynę drobną należałoby podnieść intensywność odstrzału, która spadła w ostatnim sezonie do poziomu 75-100% stanów wiosennych. W przeciwnym razie, działania na rzecz znaczącego ograniczenia populacji lisa będą procesem długotrwałym. Z kolei w Wielkopolsce, gdzie ekspansja lisa pojawiła najwcześniej, myśliwi wypracowali już skuteczne metody polowania na tego drapieżnika, pozwalające utrzymać największe w kraju pozyskanie mimo znacznie niższego zagęszczenia rzędu 7-8 osob./ 1000 ha pow. ogólnej. Zapewne pomaga w tym specyfika wielkopolska - duże stogi słomy zwijanej w baloty, które stoją w polach przez jesień i zimę. Jest to ulubiona i chętnie zasiedlana przez lisy kryjówka, będąca jednocześnie łatwą do zlokalizowania przez myśliwych. Polowania na stogach są zwykle efektywniejsze niż tradycyjne norowanie czy pędzenia. W tym rejonie wysoki oraz intensywny odstrzał lisów ma na celu ochronę nielicznej już zwierzyny drobnej a także jest podstawą coraz częściej prowadzonych zasiedleń zajęcy czy kuropatw.

Dane ze szczegółowego monitoringu sytuacji lisa w wybranych obwodach poszczególnych Okręgów oraz Ośrodków Hodowli Zwierzyny PZŁ potwierdzają nieznaczny spadek liczebności populacji tego drapieżnika. Duże zmiany w porównaniu do poprzedniego sezonu wykazały tylko: wzrost zagęszczenia lisów o 100% – obwód okręgu ciechanowskiego oraz spadek tego wskaźnika o około 60% – OHZ Czempin. Przy okazji nocnych liczeń zajęcy i lisów z wykorzystaniem reflektorów, w obwodach okręgów: ciechanowskiego, leszczyńskiego, pilskiego i bydgoskiego wykazano też niepokojąco wysokie zagęszczenie wałęsających się kotów i psów.

Średnia intensywność odstrzału lisów, określana stosunkiem wysokości pozyskania do stanów wiosennych, w skali kraju wyniosła 72% natomiast realizacja planów odstrzału 60%. Obie te wartości są podobne jak w poprzednim sezonie, ale jednocześnie obie stanowczo za niskie. Biorąc pod uwagę ostatnie cztery sezony można by uznać, iż sytuacja lisa pod względem liczebności i pozyskania została ustabilizowana, ale ciągle jest to poziom zbyt wysoki (3-4 razy wyższy niż na początku lat 1990-tych). Mimo, iż w skali kraju utrzymuje się wspomniana na wstępie spadkowa tendencja liczebności, to jest ona jeszcze mało znacząca. Najważniejsze wskaźniki intensywności odstrzału lisów oraz wykonywania planów, które od 2 lat utrzymują się na poziomie 60-70%,

pozostają za niskie aby spowodować znaczące zmniejszenie liczebności tego drapieżnika. W celu poprawy tego stanu a zarazem lepszej ochrony zwierzyny drobnej musimy dokładać więcej starań w realizacji przyjętych planów odstrzału.

3.7. INNE DRAPIEŻNIKI

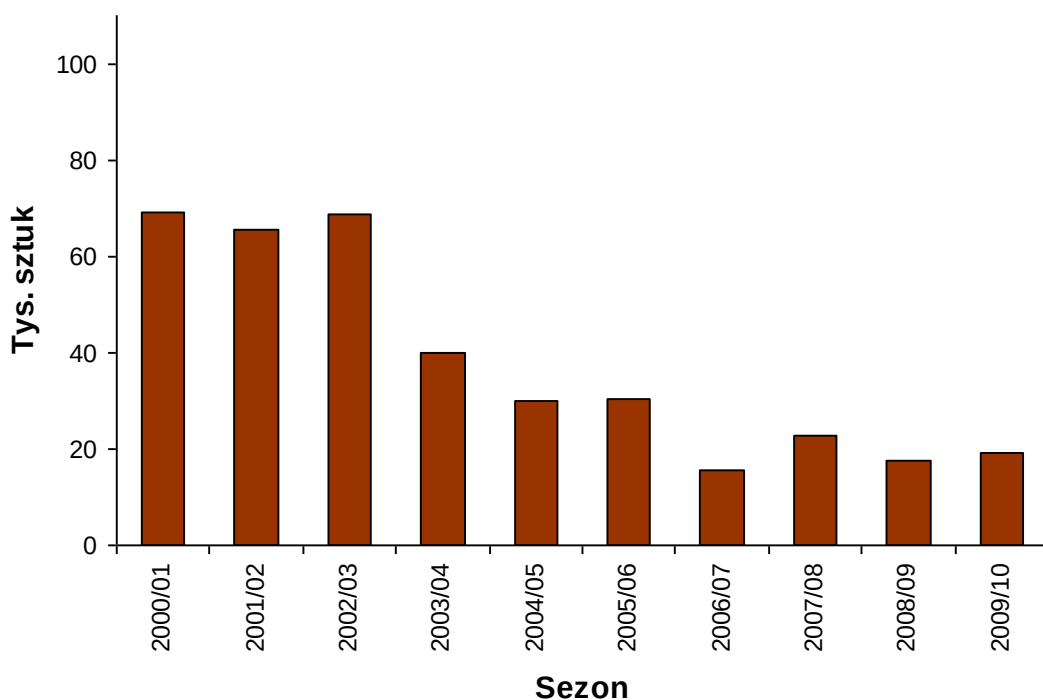
W sezonie 2009/10 pozyskano 4,0 tys. borsuków, 7,6 tys. kun (domowej i leśnej) oraz 2,4 tys. tchórzy. Odstrzał borsuków i kun uległ nieznacznemu wzrostowi w porównaniu do sezonu minionego, natomiast pozyskanie tchórzy utrzymało się na tym samym poziomie.

Jednak najwięcej uwagi powinniśmy poświęcić sytuacji drapieżników obcych, które to w ostatnich latach stały się elementem polskiej fauny. W sezonie 2009/10 pozyskano 10,9 tys. jenotów, 3,5 tys. norek amerykańskich oraz 64 szopy pracze. Odstrzał jenota oraz norki amerykańskiej został praktycznie na takim samym poziomie jak we wcześniejszym sezonie. Natomiast pozyskanie szopów pracy wzrosło o 29%. Wiosną 2010 roku jenota rejestrowano w 88% obwodów łowieckich, norkę amerykańską w 52% a szopa pracza w 9%. Porównując do sezonu wcześniejszego nie widać znaczącego wzrostu udziału obwodów ze stwierdzonym występowaniem tych gatunków.

Pomimo coraz częstszych sygnałów dochodzących do nas z całego kraju o spotkaniach z obcymi gatunkami drapieżników tj. jenot, norka amerykańska czy szop pracz, tak naprawdę mało możemy powiedzieć o wpływie jaki niosą ze sobą te gatunki na naszą rodzimą faunę. Większość teorii jest najczęściej czysto hipotetyczna. W związku z tym Stacja Badawcza przeprowadziła analizę oddziaływania norki i szopa pracza na populację zwierzyny drobnej w województwach lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Mając na uwadze duże zainteresowanie tym tematem szerokiego grona myśliwych i nie tylko, w ostatnim dziale tego opracowania zostanie szerzej opisany sam projekt oraz wnioski jakie nasunęły się podczas badań.

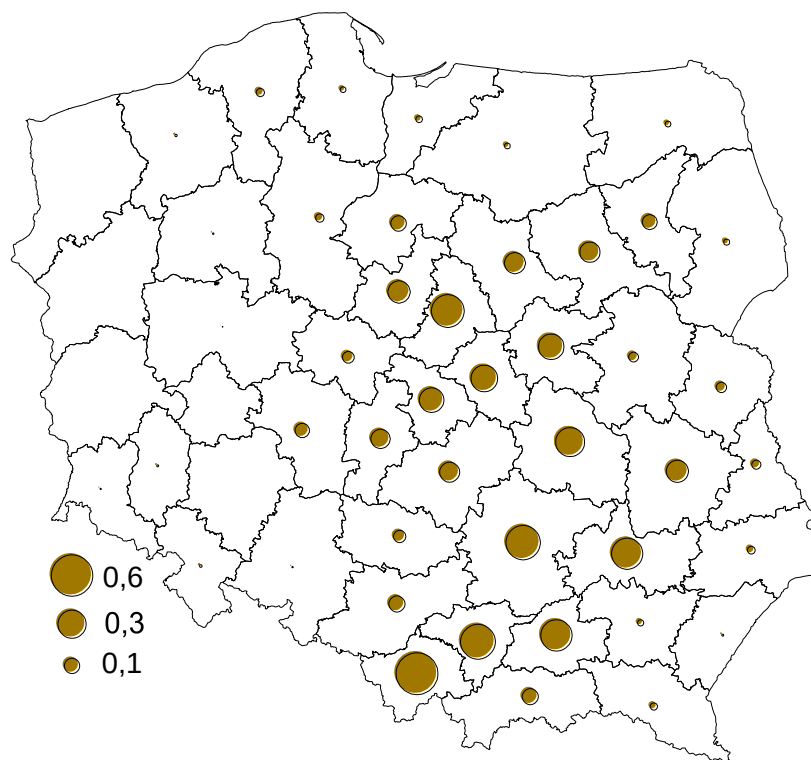
3. 8. Z A J Ą C

W sezonie 2009/10 pozyskano łącznie 19,2 tys. zajęcy (odstrzelono 19,1 tys. sztuk a resztę odłowiono), czyli o 8,5% więcej w porównaniu z ubiegłym sezonem (Rys. 21). W przeliczeniu na 100 ha powierzchni polnej, najczęściej tych zwierząt pozyskano w łowiskach okręgów: bielskiego (0,6 szt.), tarnowskiego (0,5 szt.), krakowskiego, kieleckiego, płockiego i tarnobrzeskiego (po 0,4 szt.) oraz radomskiego, lubelskiego i skierniewickiego (po 0,3 szt.). Natomiast pozyskanie było w dalszym ciągu wstrzymane w okręgach: poznańskim, gorzowskim, wrocławskim, zielonogórskim, szczecińskim i leszczyńskim (Rys. 22).

Rys. 21. Pozyskanie zajęcy w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Jak można wnioskować w oparciu o dane uzyskane z 13 terenów monitoringu szczegółowego, średnie krajowe zagęszczenie populacji zajęcy w porównaniu z ubiegłym sezonem utrzymało się na tym samym poziomie – około 4 osobników na 100 ha powierzchni polnej. Najwyższe stany stwierdzono w południowych rejonach Polski (dane z 5 łowisk) – około 7 osob./100 ha. Jedynie w zachodnich i centralnych rejonach kraju zaznaczyła się pewna tendencja wzrostowa.

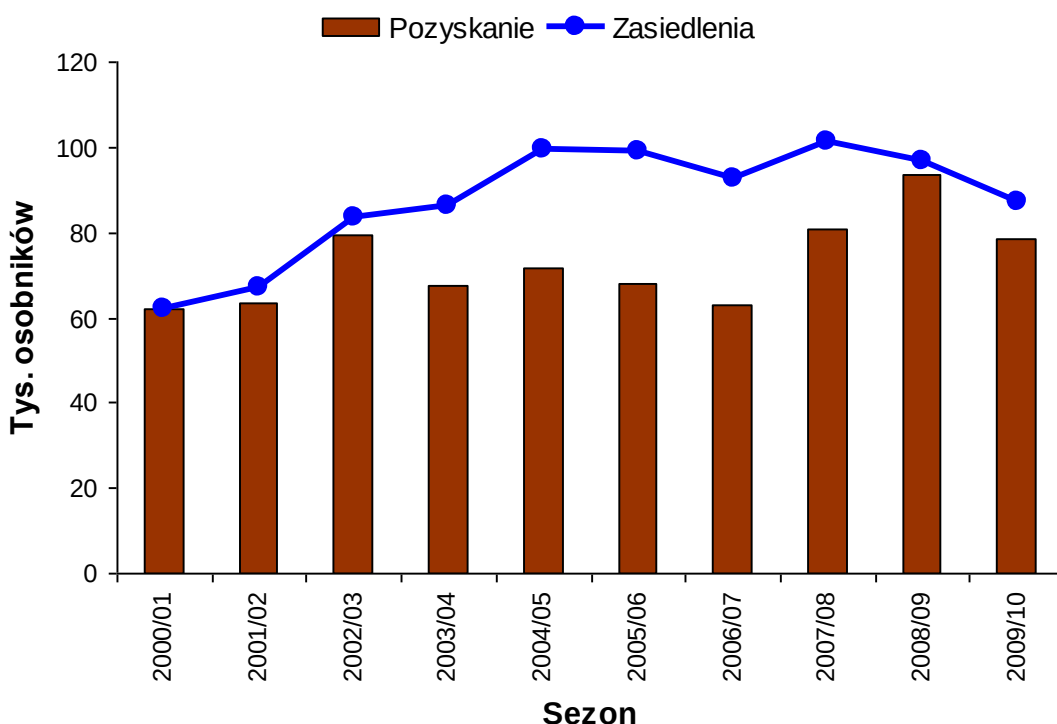

Rys. 22. Pozyskanie zajęcy w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

W ramach podejmowanych prób odbudowy stanów zajęcy wsiedlono w kraju 3,7 tys. osobników. Zasiedlenia prowadzono na terenie 31 okręgów. Najwięcej zajęcy (po ponad 300 osobników) wypuszczono w łowiskach okręgów: poznańskiego, gdańskiego oraz pilskiego. Wydaje się jednak, że wyniki tych akcji są poniżej oczekiwań, co spowodowane jest zbyt małą liczbą jednorazowo introdukowanych osobników w wytypowanych łowiskach oraz niezbyt dobrym biologicznie materiale użytym do zasiedleń. Akcje takie muszą być bardziej przygotowane i skoordynowane, poprzedzone poprawianiem warunków środowiskowych na terenach planowanych do zasiedleń, poprzez ograniczanie liczebności drapieżników (głównie lisa) oraz poprawianiem warunków żerowo-osłonowych. W celu określania efektywności tych zabiegów, muszą być prowadzone oceny liczebności zarówno przed zasiedleniami oraz w kolejnych latach po ich przeprowadzeniu.

3.9. BAŻANT

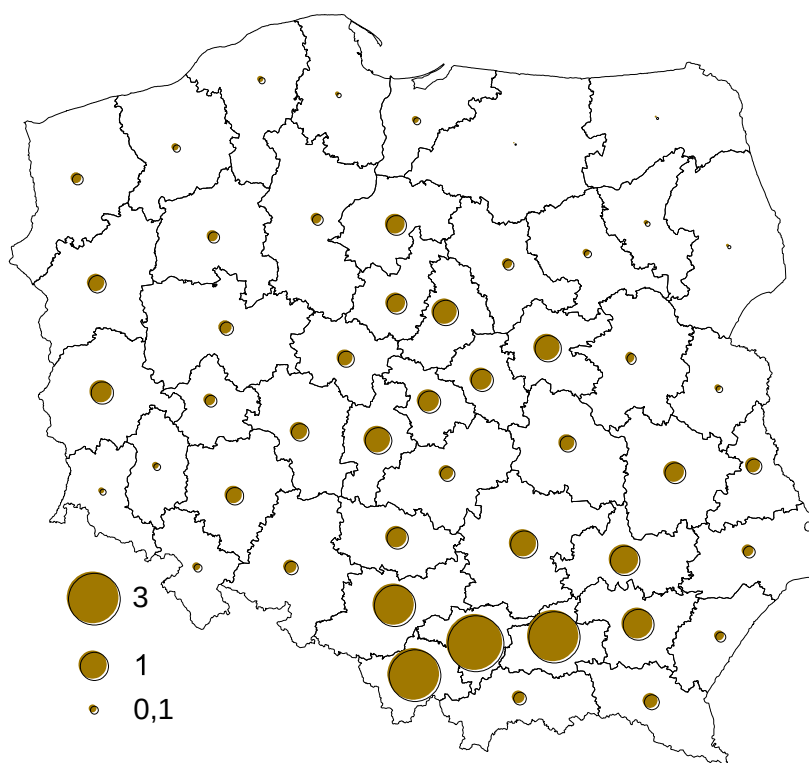
Pozyskanie bażantów w sezonie łowieckim 2009/10 wynosiło 78,4 tys. szt., czyli było o 16% niższe aniżeli rok wcześniej (Rys. 23). Spadek odstrzału mógł być między innymi efektem zmniejszenia rozmiaru zasiedleń ptaków z hodowli wolierowej. W sezonie 2009/10 liczbę bażantów wypuszczonych do łowisk ograniczono bowiem do 87,2 tys., czyli o 9% w porównaniu z sezonem 2008/09. Za taką hipotezą przemawia fakt, iż spadek zarówno wsiedleń, jak i pozyskania często miał miejsce w tych okręgach, w których nie występują dziko żyjące populacje bażantów lub są one bardzo słabe. Tym samym bażanty pozyskiwano tam nierzadko tylko dzięki zasiedleniom ptaków z hodowli. Przykładem mogą być okręgi łowieckie północnej Polski: Koszalin, Piła, Słupsk, Olsztyn i Łomża.

Rys. 23. Pozyskanie i zasiedlenia bażantów w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Najwięcej kogutów w sezonie 2009/10 strzelono tradycyjnie na południu kraju (Rys. 24), w okręgach: krakowskim (3,4 szt./100 ha pól), bielskim (3,0), tarnowskim (2,9) i katowickim (2,0). Przy tym w tych okręgach (za wyjątkiem tarnowskiego), wystąpił spadek pozyskania na poziomie około 20%, mimo iż zasiedlenia były tam podobne, albo większe niż rok wcześniej. Zmniejszenie

odstrzału musiało więc, wynikać także z pogorszenia sytuacji w populacjach dziko żyjących np. z gorszego sukcesu lęgowego. Za takim wnioskiem przemawiały informacje napływające od myśliwych z niektórych obwodów okręgów krakowskiego i tarnowskiego. Ponadto słabe wyniki lęgów a konkretnie mały udział młodych stwierdzono w populacji kuropatwy w terenach kontrolnych monitoringu. Spadek pozyskania bażantów zarejestrowano także w centrum kraju oraz w regionie południowo-wschodnim, czyli w terenach z odstrzałem na poziomie około 1 koguta z 100 ha pól. Przy tym największe zmniejszenie odstrzału wystąpiło w okręgach leżących na skraju rejonów z wyższym pozyskaniem bażantów – w opolskim, częstochowskim, kaliskim, konińskim, ciechanowskim, siedleckim, białskopodlaskim, chełmskim i przemyskim. Spadek dotyczył więc przede wszystkim tych okręgów, w których warunki środowiskowe tylko we fragmentach łowisk odpowiadały wymaganiom bażantów.

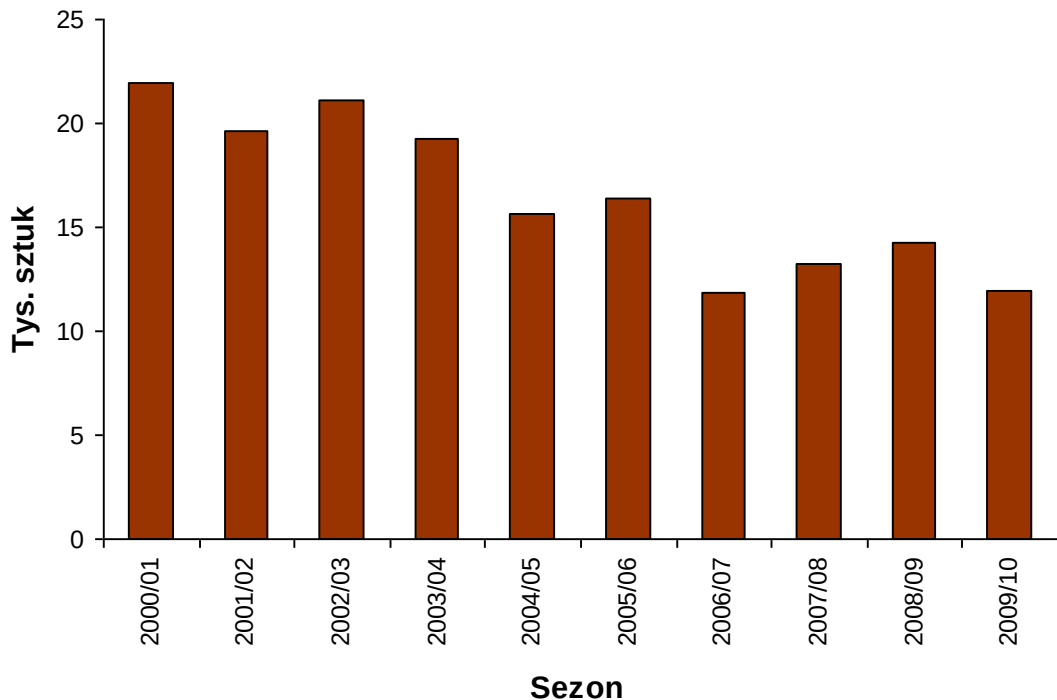
Rys. 24. Pozyskanie bażantów w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

Sytuacja w sezonie łowieckim 2009/10 potwierdza od lat powtarzany wniosek, iż gospodarowanie populacją bażantów nie może polegać wyłącznie na regulacji skali wsiedleń. W terenach, w których występują dziko żyjące populacje bażanta warto zabiegać o poprawę warunków środowiskowych. Tam,

gdzie w ostatnim okresie wyraźny był wzrost stanów lisów, pierwszoplanowym zadaniem powinna być redukcja tych drapieżników (można skorzystać z doświadczeń myśliwych z zachodniej Polski, którzy z wysokimi stanami lisów zmagają się od kilkunastu lat). Natomiast wszędzie bardzo korzystnym jest wydzierżawianie gruntów rolnych, nawet tych na słabych glebach – z przeznaczeniem na poletka łowieckie. Dostarczając tzw. żeru „na pniu” wzbogacają one bazę pokarmową. Równocześnie jednak zwiększają ilość schronień w okresie jesienno-zimowym, których brakuje obecnie w większości polskich łowisk. W tym temacie bogate doświadczenia mają zwłaszcza koła łowieckie z południowej Polski.

3. 10. KUROPATWA

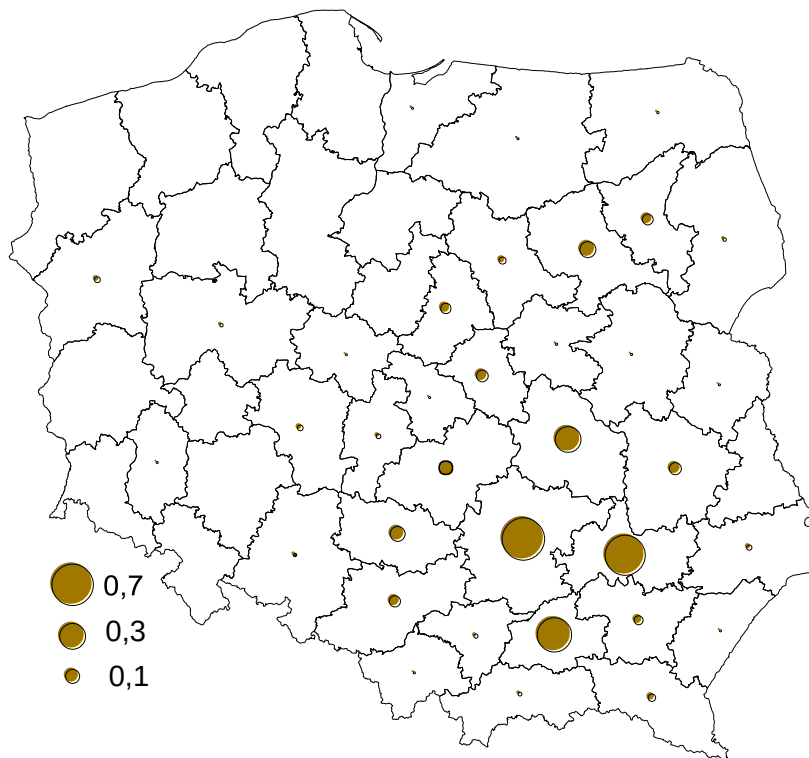
Krajowe pozyskanie kuropatw w sezonie łowieckim 2009/10 wynosiło 11,9 tys. sztuk. Było więc o 16% niższe w porównaniu z sezonem poprzednim. Spadek ten nastąpił po dwuletniej fazie wzrostowej, podczas której wysokość odstrzału zwiększyła się łącznie o 20%. Zatem ostatnio pozyskanie kuropatw powróciło do poziomu bliskiego odnotowanemu w sezonie 2006/07 (11,8 tys. sztuk), kiedy osiągnęło ono wartość minimalną dla ostatniego dwudziestolecia. Po szeregu lat ze spadkowymi tendencjami wysokości odstrzału tego gatunku, które utrzymywały się do około połowy pierwszej dekady XXI wieku, ostatnio nastąpił więc okres wahań pozyskania na niskim poziomie (Rys. 25).

Rys. 25. Pozyskanie kuropatw w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Niewielkie pozyskanie kuropatw odnotowane w sezonie 2009/10 zrealizowano przede wszystkim (73% krajowego odstrzału tego gatunku) w czterech okręgach, wyróżniających się pod tym względem także w latach poprzednich – w kieleckim (0,7 sztuki na 100 ha pól), tarnobrzeskim (0,7), tarnowskim (0,5) oraz radomskim (0,3). Na ptaki te polowano również w części pozostałych okręgów, jednak pozyskanie w przeliczeniu na jednostkę powierzchni było tam już znacznie mniejsze (0,1 i mniej sztuk/100 ha pól),

a czasami wręcz sporadyczne – w 14 okręgach strzelono zaledwie kilkanaście kuropatw, czyli poniżej 0,01 sztuki na 100 ha powierzchni polnej. W kolejnych 14 okręgach w sezonie 2009/10 nie pozyskano ani jednej kuropatwy (Rys. 26).

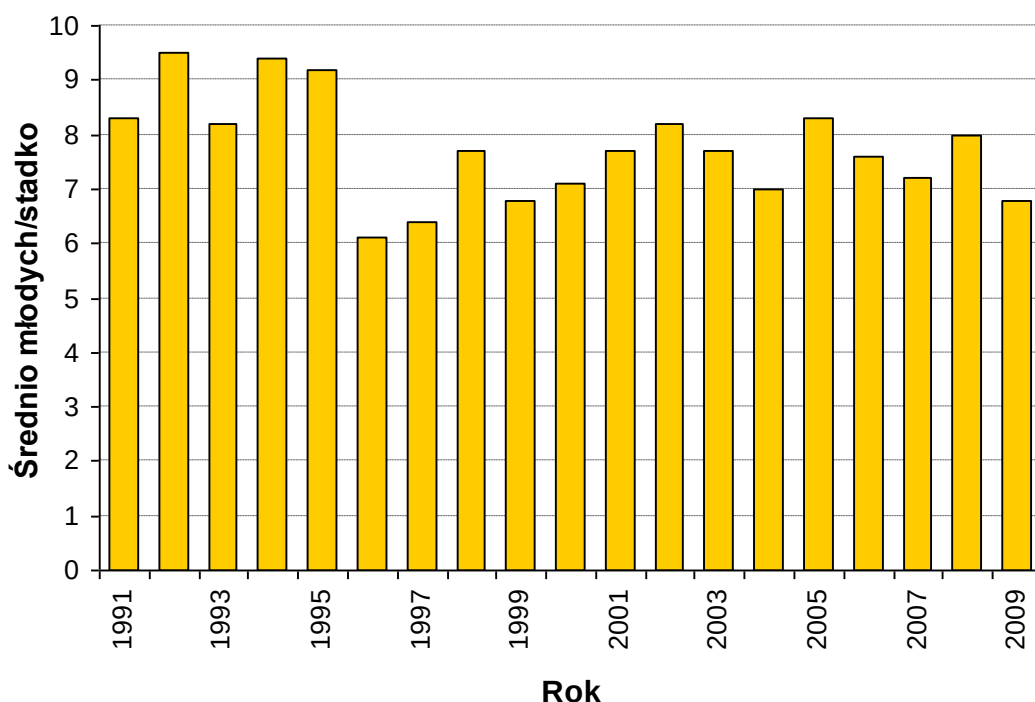

Rys. 26. Pozyskanie kuropatw w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 100 ha powierzchni polnej).

Zmiany pozyskania kuropatw w sezonie 2009/10, w porównaniu do sezonu poprzedniego, nie były równomierne w poszczególnych rejonach kraju. Wśród czterech wymienionych okręgów z najwyższym odstrzałem na jednostkę powierzchni, wystąpił zarówno zdecydowany spadek (tarnowski – o 40%), jak i jedynie niewielkie zmiany, do $\pm 20\%$ (kielecki, radomski, tarnobrzeski). Pośród pozostałych okręgów z regularniejszymi polowaniami na kuropatwy (pozyskanie ponad 100 sztuk), istotny spadek w sezonie 2009/10 odnotowano w częstochowskim, lubelskim, łomżyńskim i rzeszowskim, brak znaczących zmian w ciechanowskim, katowickim i ostrołęckim, natomiast wyraźniejszy wzrost w trzech sąsiadujących okręgach: piotrkowskim, plockim i skierniewickim.

Intensywność zasiedleń kuropatwami pochodzącymi z hodowli wolierowej, w sezonie 2009/10 zmieniła się nieznacznie w porównaniu do roku ubiegłego. W 312 obwodach położonych w 42 okręgach wypuszczono 25,3 tys.

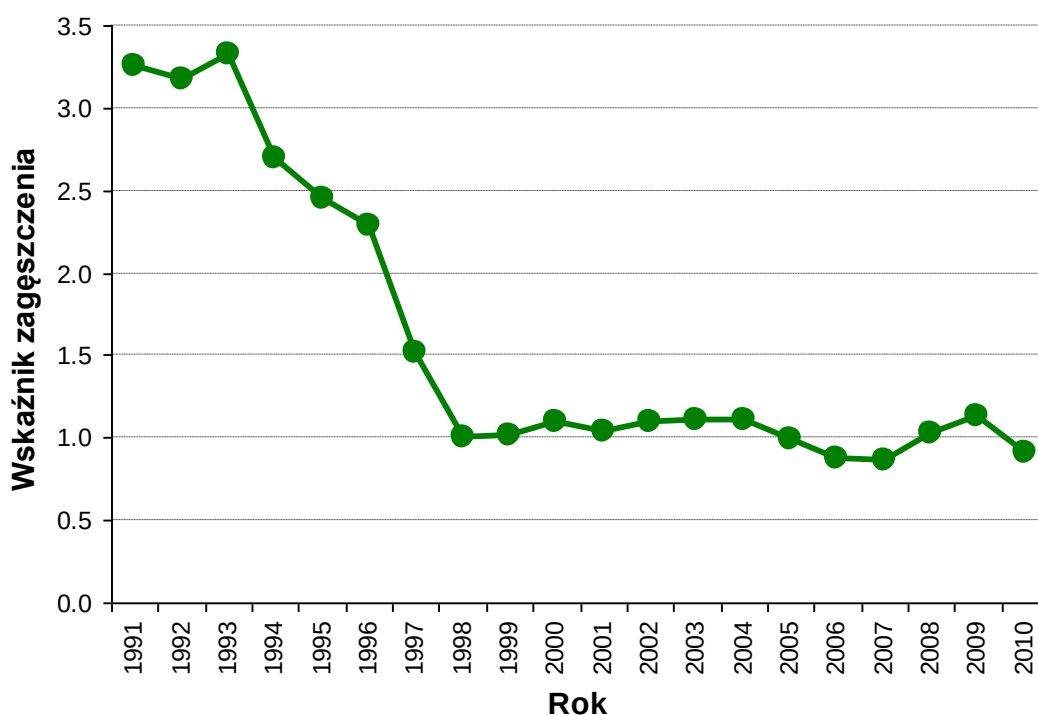
osobników (w sezonie poprzednim 26,1 tys. osob.). Utrzymała się jednak niewielka, spadkowa tendencja liczby wsiedlanych kuropatw. Maksymalny poziom, osiągnięty w wyniku stałego wzrostu trwającego od końca lat 90. ubiegłego wieku, wystąpił bowiem w sezonie 2006/07, kiedy do łowisk wypuszczono 28,7 tysięcy kuropatw hodowlanych. W sezonie 2009/10, w 19% obwodów z zasiedleniami prowadzono jednocześnie odstrzał tych ptaków i w takich obwodach zrealizowano 29% krajowego pozyskania. Można więc przypuszczać, że pewna część pozyskania, trudna niestety do oszacowania, obejmuje ptaki hodowlane. Wypuszczanie dużych partii kuropatw pochodzących z wolier, a następnie intensywne polowania na te ptaki, może stanowić zagrożenie dla miejscowych populacji dzikich, zwłaszcza jeśli są one słabe. Wynika to zarówno z negatywnego wpływu ptaków wypuszczonych (np. przenoszenie chorób, przyciąganie drapieżników), jak i prowadzonego odstrzału (który prawdopodobnie nie omija też osobników dzikich).

Rys. 27. Średnia liczba młodych w stadkach rodzinnych kuropatw w Polsce w latach 1991-2009

Kuropatwa podlega monitoringowi szczegółowemu w oparciu o sieć terenów kontrolnych, w których corocznie zbierane są najważniejsze dane demograficzne, między innymi na temat efektów rozrodu tych ptaków. W 2009 roku, produkcja młodych w populacjach kuropatw w Polsce kształtowała się na przeciętnym poziomie – po okresie lęgów na jednego osobnika dorosłego

przypadało 2,3 młodych. Składał się na to stosunkowo wysoki udział par, które zakończyły lęgi z sukcesem (47%), ale z drugiej strony niewielka liczba odchowanych młodych, wskazująca na podwyższoną śmiertelność piskląt. Pary kuropatw z sukcesem lęgowym wodziły średnio 6,8 młodych, co jest jedną z niższych wartości wśród notowanych w ciągu dwóch ostatnich dziesięcioleci (Rys. 27). Niewielkie stadka kuropatw spotykane w sezonie polowań w 2009 roku były zapewne przyczyną decyzji o ograniczeniu wysokości pozyskania tych ptaków przez myśliwych.

Rys. 28. Zmiany średniego wiosennego zagęszczenia kuropatw w Polsce w latach 1991-2010 na podstawie danych z terenów monitoringu (pokazany jest wskaźnik zagęszczenia – dla 1998 roku przyjęto 1,0)

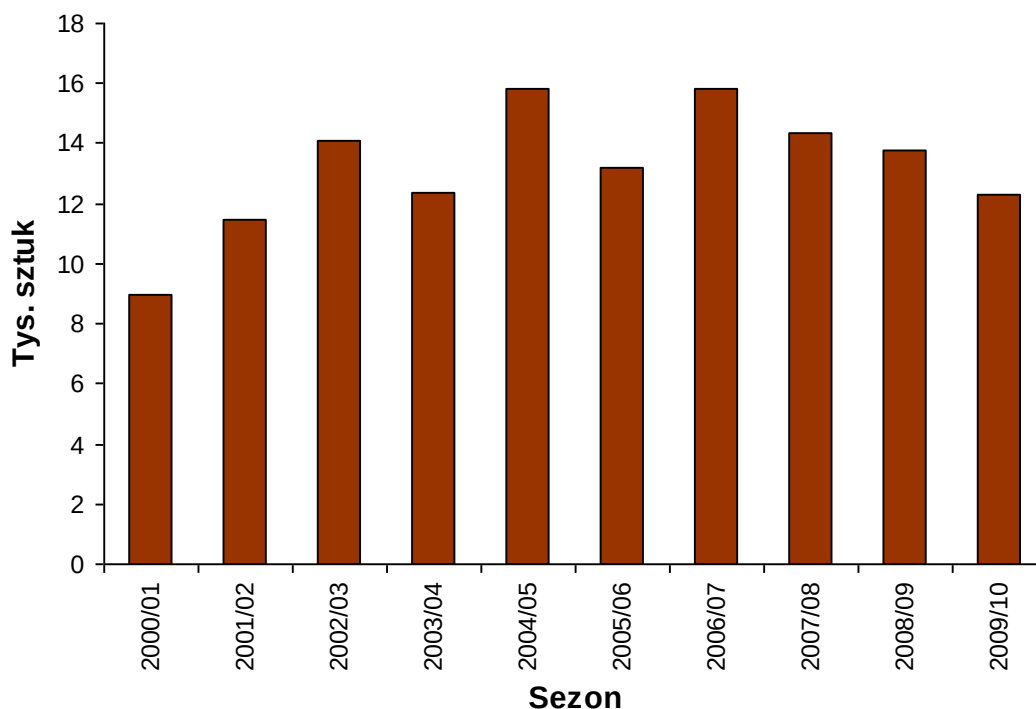
Wyniki rozrodu kuropatw w 2009 roku były przeciętne, a więc nie prowadziły do spadku liczebności tych ptaków. Tymczasem ostra zima 2009/10 skutkowałą podwyższeniem śmiertelności zimowej. Straty w skali kraju nie były jednak katastrofalne, bowiem wynosiły około 60% (podczas lekkich i typowych zim ginie zwykle 40-50% tych ptaków). Stąd liczenia wiosenne wykazały umiarkowany spadek średniego zagęszczenia kuropatw w kraju – o 20% w stosunku do roku poprzedniego (Rys. 28). Zimowe warunki pogodowe były najwyraźniej zróżnicowane w zależności od rejonu kraju, dlatego lokalnie obserwowano zarówno brak zmniejszenia się liczebności kuropatw, jak i spadki znacznie wyższe od przeciętnej krajowej, sięgające niemal 50% stanów

stwierdzonych poprzedniej wiosny. W poszczególnych terenach monitoringu na wiosnę 2010 roku odnotowano zagęszczenia od 0,4 do 9,8 par na 100 ha.

Spadek średniego wiosennego zagęszczenia kuropatw w kraju w 2010 roku nie doprowadził do obniżenia się ich stanów poniżej zakresu notowanego w ostatnim dziesięcioleciu. Był bowiem poprzedzony dwuletnim okresem wzrostowym (Rys. 28). W sprzyjających warunkach, populacje kuropatw mogą więc szybko powrócić do poprzednich zagęszczeń. Tempo odbudowy może być jednak spowolnione przez niezbyt wysoką produkcję młodych w 2010 roku, spodziewaną w związku z nienajlepszymi warunkami pogodowymi. Jednak w dalszym ciągu, dla poprawy sytuacji tych ptaków w większości rejonów kraju nie jest konieczne stosowanie zasiedleń osobnikami z hodowli, lecz odpowiednie zagospodarowanie łowisk, przede wszystkim ograniczanie liczebności drapieżników.

3. 11. D Z I K I E G Ę S I

Wysokie pozyskanie gęsi z połowy pierwszej dekady XXI wieku, sięgające 15,8 tys. sztuk, mamy już za sobą. W sezonie 2009/10 odstrzelono tylko 12,3 tys. sztuk (Rys. 29). Odstrzał spadł o 22% w porównaniu do najwyższego w tym dziesięcioleciu.

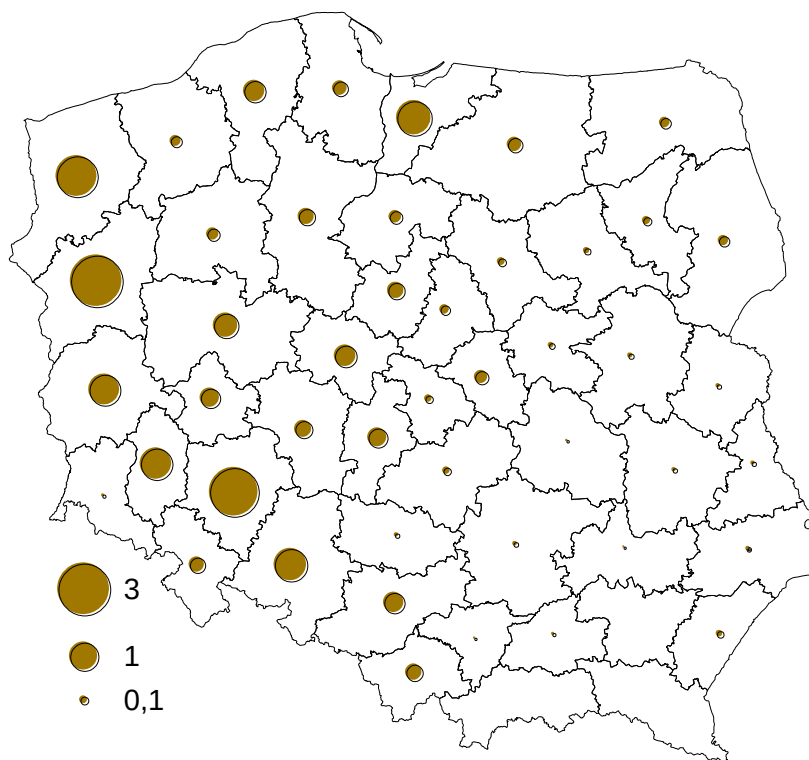

Rys. 29. Pozyskanie dzikich gęsi w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

W sezonie 2009/10 gęsi pozyskiwano prawie we wszystkich okręgach, poza nowosądeckim, krośnieńskim i rzeszowskim. Tradycyjnie najwyższe pozyskanie miało miejsce w okręgach leżących w zachodniej części kraju. Dominował pod tym względem okręg gorzowski (3,0 szt./1000 ha), który to w sezonie 2008/09 był również w czołówce. Kolejnymi okręgami pod względem pozyskania były: wrocławski (2,7 szt./1000 ha) oraz szczeciński (2,1 szt./1000 ha). Porównując do sezonu wcześniejszego 2008/09 powyższe okręgi nie wykazały istotnych zmian wysokości pozyskania. W okręgach: elbląskim, opolskim oraz legnickim pozyskanie wyniosło od 1 do 2 sztuk na 1000ha.

Najniższe pozyskanie gęsi, często tylko kilku sztuk w sezonie, odnotowano w południowo-wschodniej części kraju. Stąd wysokość pozyskania na jednostkę ogólnej powierzchni łowisk wykazała wyraźne zróżnicowanie

przestrzenne (Rys. 30). Największy wzrost pozyskania wystąpił w okręgu suwalskim (49%) i białostockim (44%).

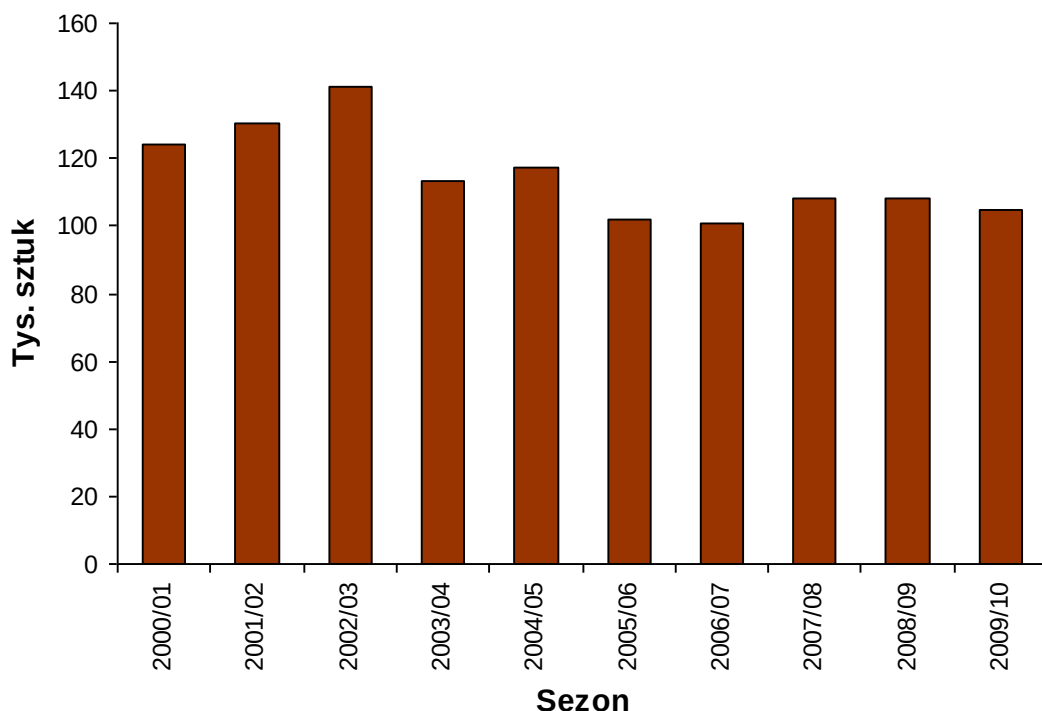

Rys. 30. Pozyskanie dzikich gęsi w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 1000 ha powierzchni ogólnej).

Sezonowe wahania odstrzału dzikich gęsi w poszczególnych okręgach wynikają najprawdopodobniej ze zmian intensywności wykorzystywania tras migracji i rejonów koczowania przez gatunki przelotne, zimujące w różnych częściach Europy. Innymi czynnikami warunkującym wielkość odstrzału gęsi są niewątpliwie wahania liczebności z roku na rok, wynikające ze zmian sukcesu lęgowego, a także dostęp do bazy żerowej w okresie jesienno-zimowym.

3. 12. D Z I K I E K A C Z K I

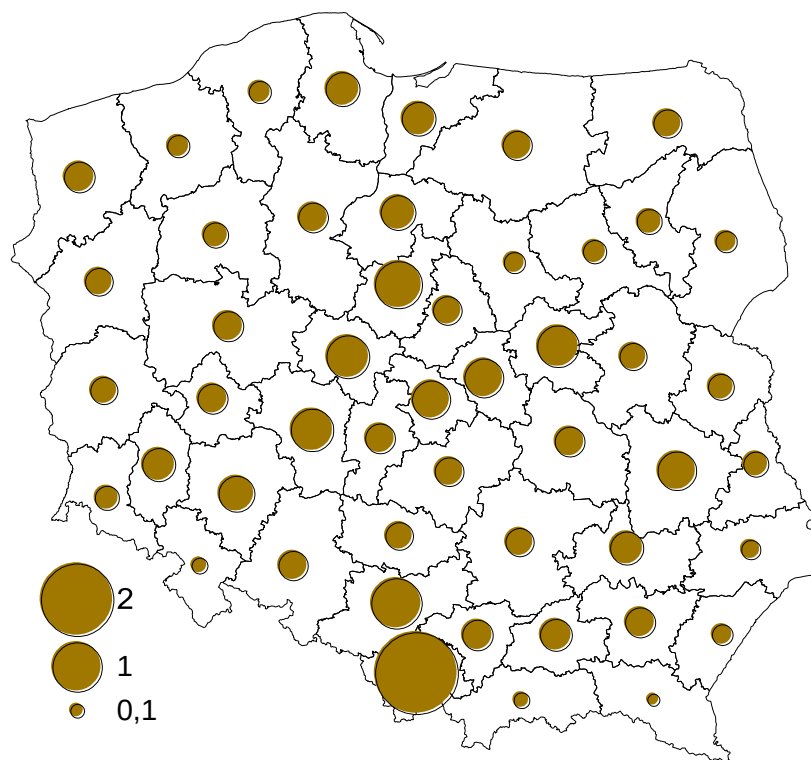
W sezonie 2009/10 pozyskano 105 tys. dzikich kaczek. Wysokość odstrzału spadła nieznacznie w porównaniu do poprzedniego sezonu. Była jednak wyraźnie niższa (o 26%) od wartości maksymalnej w minionym dziesięcioleciu, odnotowanej w sezonie 2002/03 (Rys. 31).

Rys. 31. Pozyskanie dzikich kaczek w Polsce w sezonach 2000/01 - 2009/10.

Analizując przestrzenne pozyskanie kaczek w kraju na tle lat minionych można stwierdzić iż zasadniczo nie uległo ono zmianom. W sezonie 2009/10 kolejny raz najwyższy odstrzał na jednostkę ogólnej powierzchni łowisk miał miejsce w okręgu bielskim (2,5 sztuki na 100 ha), na drugim miejscu znalazł się sąsiedni okręg katowicki (1,0 sztuki na 100 ha), a na trzecim miejscu okręg wrocławski (0,9 sztuki na 100 ha). Wśród pozostałych okręgów pozyskanie wahało się w przedziale od 0,1 do 0,6 sztuk na 100 ha. Najniższe wartości z powyższego przedziału wystąpiły tradycyjnie w górzystych okręgach, to jest w nowosądeckim, wałbrzyskim i krośnieńskim (Rys. 32).

Sytuacja kaczek w większości okręgów a tym samym w skali kraju jest stabilna. Wyraźny spadek pozyskania odnotowano tylko w okręgach – łódzkim, przemyskim, łomżyńskim, warszawskim oraz kaliskim (o 20-30%) natomiast wzrost w tym samym przedziale w krośnieńskim i koszalińskim.

Rys. 32. Pozyskanie dzikich kaczek w okręgach łowieckich w sezonie 2009/10 (sztuki na 100 ha powierzchni ogólnej).

4. ANALIZA ODDZIAŁYWANIA NORKI AMERYKAŃSKIEJ I SZOPA PRACZA NA POPULACJE ZWIERZINY DROBNEJ W WOJEWÓDZTWACH LUBUSKIM, WIELKOPOLSKIM I ZACHODNIOPOMORSKIM

Celem powyższej analizy było przedstawienie sytuacji norek amerykańskich i szopów praczy w trzech województwach zachodniej Polski-lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim, przeanalizowanie ich potencjalnego oddziaływania na niektóre gatunki łownej zwierzyny drobnej oraz zaproponowanie możliwych sposobów ograniczania problemów związanych z rozprzestrzenianiem się tych gatunków. Analiza ta prowadzona była od września 2008 do listopada 2009 i objęła następujące zagadnienia:

1. opis przebiegu ekspansji norek i szopów, charakterystykę ich aktualnego występowania oraz próbę oszacowania ich liczebności w trzech wybranych województwach, a także charakterystykę zajmowanych środowisk;
2. przedstawienie czasowej i przestrzennej zmienności stanów zwierzyny drobnej, tj. piżmaka, dzikich kaczek, dzikich gęsi, zająca, kuropatwy i bażanta, oraz przeanalizowanie związku między sytuacją tych gatunków a występowaniem norek i szopów w trzech województwach;
3. zbadanie składu pokarmu norek amerykańskich żyjących na niewielkich ciekach wodnych, płynących przez krajobraz rolniczy (czyli podstawowy habitat polnych gatunków zwierzyny polnej), a więc w środowisku, z którego brak krajowych danych o diecie tego drapieżnika;
4. ocenę wpływu norki i szopa na rodzimą faunę, to jest na ich potencjalne ofiary i konkurentów, przede wszystkim na wymienionych przedstawicieli zwierzyny drobnej;
5. wskazanie możliwości i sposobów ograniczenia negatywnego wpływu norek i szopów na inne gatunki, przede wszystkim drogą redukcji liczebności tych drapieżników przez myśliwych, a także zaproponowanie metod monitorowania ich populacji.

Powyższe opracowanie oparto na trzech źródłach informacji:

1. materiałach krajowej sprawozdawczości łowieckiej z lat 1981-2009, zawierające dane o szacunkowej liczebności i pozyskaniu poszczególnych

- gatunków zwierzyny;
2. danych terenowych zgromadzonych w siedmiu wybranych rejonach położonych w województwach: lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim (powiaty drawski, goleniowski, kaliski, kościański, obornicki, sulęciński i zielonogórski), dotyczących środowisk występowania norek i szopów, oraz składu diety pierwszego z tych gatunków;
 3. wiedzy zawartej w europejskich publikacjach dotyczących norek amerykańskich i szopów pracy.

Na podstawie przeprowadzonej analizy sformułowano następujące wnioski:

1. Norka amerykańska zasiedla obecnie wszystkie rejony województw lubuskiego, wielkopolskiego oraz zachodniopomorskiego, liczba terenów i liczebność populacji w ostatnich latach jeszcze się zwiększyły, chociaż wykazały już pierwsze symptomy stabilizacji. Szop pracz zajął dotychczas przede wszystkim obszar obejmujący północną część województwa lubuskiego, południową część zachodniopomorskiego oraz północne krańce wielkopolskiego. W ostatnich latach szybko się rozprzestrzenił i w 2009 roku zarejestrowany był w wielu dalszych rejonach trzech wymienionych województw, chociaż często w stosunkowo niewielkiej liczbie terenów.
2. Szereg przedstawicieli zwierzyny drobnej, szczególnie piżmak, zajęć i kuropatwa, w latach 80. i 90. XX wieku znacząco zmniejszyło swoją liczebność w północno- zachodniej Polsce, a także w pozostałych częściach kraju.
3. Norki amerykańskie zdają się unikać brzegów wód sąsiadujących z polami uprawnymi, preferując raczej miejsca w sąsiedztwie łąk i powierzchni nie zagospodarowanych rolniczo, porośniętych dziką roślinnością. Nawet w terenach z niewielkimi ciekami wodnymi, płynącymi przez krajobraz rolniczy, polują one głównie na ofiary związane ze środowiskiem wodnym. Stąd nie powinny wywierać istotnego, negatywnego wpływu na polną zwierzynę drobną, czyli na zajęce i kuropatwy.
4. Ekspansja norki amerykańskiej może prowadzić do zmniejszenia liczebności szeregu gatunków związanych z wodami, zarówno ofiar jak i konkurentów. Badania przeprowadzone w różnych krajach europejskich,

w tym także w Polsce, często potwierdzały negatywne oddziaływanie. W północno- zachodniej części kraju do takich gatunków należą między innymi niektórzy przedstawiciele zwierzyny drobnej, to jest piżmak i łoś, być może także krzyżówka i inne kaczki, a nawet gęś gęgawa. Szop pracz uważany jest za gatunek stanowiący znaczące zagrożenie dla rodzimej fauny, szczególnie dla ptaków, lecz dotąd brak wyników badań potwierdzających jego negatywne oddziaływanie.

5. Norka amerykańska i szop pracz są obcymi, inwazyjnymi gatunkami drapieżników, niepożądanymi w faunie Polski, lecz ich całkowite wytępienie należy obecnie uznać za praktycznie niemożliwe. Celowe jest natomiast zintensyfikowanie pozyskania obu tych gatunków w tej części kraju, chociaż oceniono, że nie doprowadzi to do gruntownego obniżenia ich liczebności w skali regionu. Proponuje się natomiast podejmowanie lokalnych programów kontroli populacji tych drapieżników, realizowanych na terenach liczniejszego występowania ich ofiar, na przykład ptaków wodno- błotnych. Odpowiedni poziom pozyskania może być tam osiągnięty poprzez intensywny odstrzał, a szczególnie przez szerokie stosowanie pułapek. Wskazana byłaby rezygnacja z obowiązku planowania pozyskania tych drapieżników, które zmniejsza szansę ich eliminacji podczas pierwszych spotkań na terenach nowo zasiedlonych.
6. Ograniczenie negatywnego wpływu inwazyjnych drapieżników można uzyskać nie tylko poprzez ich usuwanie, ale także drogą promowania wrogów i dominujących konkurentów oraz poprawiania środowiskowych warunków bytowania ofiar. W północno- zachodniej Polsce skutecznym kierunkiem działań tego typu jest tworzenie, zagospodarowanie i ochrona niewielkich, śródpolnych zbiorników wodnych.
7. Sytuacja norki amerykańskiej i szopa pracza powinna być monitorowana. Ponadto, stała kontrola zmian występowania i zagęszczenia tych gatunków jest nieodzowną składową programów redukcji ich liczebności.

5. TABELARYCZNE ZESTAWIENIA DANYCH O ZWIERZYNIE Z ROCZNYCH PLANÓW ŁOWIECKICH

Tab. 1. Liczebność i pozyskanie zwierząt łownych w Polsce, w obwodach kół łowieckich (93% wszystkich obwodów), w sezonach 2000/01-2010/11 na podstawie danych z rocznych planów łowieckich. Liczebność (licz.) podawana jest dla początku danego sezonu łowieckiego, według ocen szacunkowych dokonywanych w marcu, natomiast pozyskanie (poz.) dotyczy całego sezonu (dla ostatniego znana była tylko liczebność).

Sezon	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.
	tys. osob.				osobniki		tys. osob.	
2000/01	1,8	0,2	90	32,3	200	64	5,8	1,8
2001/02	1,9	0	92	31,1	240	80	5,9	1,7
2002/03	2,0	0	94	30,9	300	131	6,4	1,9
2003/04	2,5	0	101	30,3	340	100	7,3	2,0
2004/05	3,0	0	103	31,5	350	95	7,7	2,0
2005/06	3,3	0	110	32,4	440	98	8,5	2,1
2006/07	4,0	0	116	31,6	370	56	9,7	2,3
2007/08	4,7	0	122	32,7	340	43	10,5	2,4
2008/09	5,7	0	130	37,0	340	33	12,0	3,0
2009/10	6,6	0	141	41,1	310	29	14,3	3,5
2010/11	7,5	-	146	-	330	-	16,9	-

Sezon	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.
	tys. osob.		osobniki		tys. osob.			
2000/01	531	141,7	570	139	100	80,2	133	95,5
2001/02	545	133,2	590	114	107	90,5	148	101,8
2002/03	555	131,5	640	115	120	113,1	152	126,6
2003/04	583	134,0	780	110	143	106,8	172	120,9
2004/05	597	137,2	750	133	141	119,2	174	136,4
2005/06	621	132,9	860	82	152	121,0	187	154,1
2006/07	635	121,6	960	58	156	103,4	204	134,5
2007/08	637	127,4	920	80	158	131,5	201	139,9
2008/09	687	143,1	1260	116	187	201,4	196	138,7
2009/10	752	162,1	1520	141	225	196,6	191	135,0
2010/11	756	-	1680	-	227	-	188	-

cd. Tab. 1.

Sezon	Jenot	Borsuk	Kuny *	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
	tys. sztuk					sztuki	tys. szt.
2000/01	0	1,3	3,8	0,8	0	0	11,8
2001/02	0	1,5	4,5	1,0	0	0	10,1
2002/03	6,2	2,1	5,9	1,5	2,1	0	9,4
2003/04	8,7	2,7	6,4	1,8	3,0	0	7,9
2004/05	9,7	2,9	6,5	1,9	3,2	22	5,9
2005/06	11,4	3,2	7,2	2,1	3,2	12	5,4
2006/07	10,9	3,2	6,2	2,1	3,2	29	5,0
2007/08	12,3	3,5	6,9	2,4	3,6	39	4,6
2008/09	11,1	3,7	7,4	2,4	3,5	44	4,2
2009/10	10,9	4,0	7,6	2,4	3,6	62	3,6

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

Sezon	Zając	Królik	Bażant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
	tys. sztuk					sztuki
2000/01	69,1	0,2	62,0	62,0	21,9	89
2001/02	65,6	0,1	63,3	67,0	19,6	104
2002/03	68,8	0,2	79,3	83,4	21,1	153
2003/04	40,1	0,1	67,6	86,4	19,3	122
2004/05	29,8	0,2	71,7	99,4	15,6	127
2005/06	30,4	0,2	67,9	98,8	16,4	106
2006/07	15,7	0,1	63,0	92,4	11,8	132
2007/08	23,0	0,1	80,7	101,1	13,2	117
2008/09	17,7	0,3	93,6	96,5	14,2	124
2009/10	19,2	0,2	78,4	87,2	11,9	135

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w danym sezonie (zas.).

cd. Tab. 1.

Sezon	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
	tys. sztuk				
2000/01	9,0	124,3	6,5	4,3	11,0
2001/02	11,5	130,6	7,8	4,3	11,6
2002/03	14,1	141,1	9,0	4,9	14,0
2003/04	12,4	113,5	7,4	4,0	13,5
2004/05	15,8	117,5	6,8	3,2	14,2
2005/06	13,2	101,9	6,4	1,2	12,7
2006/07	15,8	100,8	6,6	0,9	12,5
2007/08	14,3	108,3	7,2	0,8	12,6
2008/09	13,8	107,9	6,5	0,8	13,0
2009/10	12,3	104,9	6,2	0,8	12,8

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.

Tab. 2. Pozyskanie zwierząt łownych w sezonie 2009/10 (poz.) oraz liczebność wiosną 2010 roku (licz.) w poszczególnych okręgach PZŁ na podstawie danych z rocznych planów łowieckich dla obwodów dzierzawionych przez koła łowieckie (liczby osobników, prezentowane bez zaokrągleń).

Okręg	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Białkopodlaski	0	381	254	1348	0	0	0	5
Białostocki	0	1348	897	3956	0	0	0	0
Bielski	0	0	568	2445	0	0	10	81
Bydgoski	0	19	1768	5355	0	0	386	1279
Chełmski	0	530	279	1156	0	0	0	0
Ciechanowski	0	235	283	1223	0	0	0	3
Częstochowski	0	25	1279	3653	0	0	7	79
Elbląski	0	110	380	1473	29	330	99	362
Gdański	0	4	1012	4380	0	0	38	402
Gorzowski	0	0	2142	7945	0	0	0	363
Jeleniogórski	0	0	1475	4178	0	0	18	176
Kaliski	0	0	444	2041	0	0	46	642
Katowicki	0	43	1109	3776	0	0	355	1035
Kielecki	0	97	293	1965	0	0	0	48
Koniński	0	39	164	749	0	0	33	182
Koszaliński	0	0	3363	9588	0	0	216	1100
Krakowski	0	1	61	455	0	0	4	53
Krośnieński	0	0	940	2822	0	0	0	0
Legnicki	0	0	390	1322	0	0	30	159
Leszczyński	0	0	386	1423	0	0	230	1047
Lubelski	0	281	122	661	0	0	0	0
Łomżyński	0	509	156	1027	0	0	0	0
Łódzki	0	39	34	238	0	0	7	96
Nowosądecki	0	0	692	2525	0	0	0	4

cd. Tab. 2.

Okręg	Łoś		Jeleń szlach.		Jeleń sika		Daniel	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Olsztyński	0	494	2511	10589	0	0	240	1217
Opolski	0	0	2763	7043	0	0	367	1306
Ostrołęcki	0	252	451	1972	0	0	0	25
Pilski	0	46	1962	6669	0	0	220	1239
Piotrkowski	0	52	321	1864	0	0	27	153
Płocki	0	161	91	415	0	0	5	32
Poznański	0	2	1824	6119	0	0	521	2279
Przemyski	0	106	598	2274	0	0	0	0
Radomski	0	159	122	787	0	0	7	41
Rzeszowski	0	21	460	1690	0	0	9	190
Siedlecki	0	468	99	638	0	0	0	17
Sieradzki	0	1	219	1068	0	0	5	52
Skierniewicki	0	76	25	138	0	0	64	241
Słupski	0	0	3142	9418	0	0	68	355
Suwalski	0	1299	740	4109	0	0	0	22
Szczeciński	0	11	2350	8701	0	0	81	640
Tarnobrzesci	0	114	400	1928	0	0	5	104
Tarnowski	0	13	151	541	0	0	0	23
Toruński	0	115	573	1692	0	0	273	794
Wałbrzyski	0	0	1189	3704	0	0	0	47
Warszawski	0	167	2	43	0	0	6	86
Włocławski	0	103	204	754	0	0	0	20
Wrocławski	0	0	578	2425	0	0	53	532
Zamojski	0	228	266	1344	0	0	2	53
Zielonogórski	0	0	1538	4023	0	0	46	275

cd. Tab. 2.

Okręg	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Białskopodlaski	1981	10870	0	0	3466	3996	1642	3809
Białostocki	2287	12295	0	0	3580	6285	2708	5733
Bielski	2316	13089	0	0	1100	1659	2380	2292
Bydgoski	5231	26831	3	65	7567	7555	4453	6376
Chełmski	1758	9584	0	0	2729	3155	1865	3257
Ciechanowski	1579	9333	0	0	2073	3253	2463	4754
Częstochowski	2776	13744	0	11	3032	3286	1891	3012
Elbląski	4411	18953	2	22	5756	5853	1811	2693
Gdański	3187	18030	0	0	4694	5969	3000	5213
Gorzowski	6812	34823	0	0	8817	9658	2014	4430
Jeleniogórski	3455	14927	1	68	3410	5038	1753	2479
Kaliski	3227	14163	0	1	2554	2967	3857	3501
Katowicki	3763	16331	0	0	4216	5130	3012	4432
Kielecki	1800	13665	0	0	1428	3164	4070	5504
Koniński	1477	6927	1	13	1387	1874	2624	2937
Koszaliński	7698	27184	0	0	10169	11382	2897	4785
Krakowski	1435	7798	0	0	875	1165	2284	2369
Krośnieński	1939	9080	0	0	695	1244	1698	2676
Legnicki	4521	18046	9	100	3467	3872	1993	2253
Leszczyński	2730	12354	0	30	2198	2306	2831	1801
Lubelski	1911	11219	0	0	1748	2846	2728	5237
Łomżyński	1022	6859	0	0	1269	2032	1499	2795
Łódzki	846	6026	0	0	880	1188	1492	2000
Nowosądecki	1703	8174	0	0	526	1198	2612	3393

cd. Tab. 2.

Okręg	Sarna		Muflon		Dzik		Lis	
	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.	poz.	licz.
Olsztyński	8165	34571	0	30	14060	15531	5994	9268
Opolski	7342	28092	6	39	9017	8441	4250	5366
Ostrołęcki	1094	7838	0	0	1582	2837	1995	4385
Pilski	7448	27563	3	126	7638	8955	3596	5347
Piotrkowski	1827	15607	0	0	2038	2916	3171	3509
Płocki	1163	6599	0	0	1298	1469	2244	2433
Poznański	6783	29439	1	34	9242	9624	7923	6622
Przemyski	2722	11678	0	0	3312	3816	2479	3064
Radomski	1064	9580	0	0	1429	2713	2418	3897
Rzeszowski	2992	14026	0	34	2098	2224	3455	4395
Siedlecki	1843	13610	0	0	2643	3268	2824	3247
Sieradzki	2222	12749	0	0	1557	1791	2604	2053
Skierniewicki	935	4973	0	0	984	1261	1331	1849
Ślupski	6501	25631	8	113	8956	9400	2726	5239
Suwalski	2313	14774	0	0	5005	5352	2512	5259
Szczeciński	9136	37380	0	0	17834	17223	3486	5007
Tarnobrzeski	1390	7274	0	0	1445	2108	1733	2856
Tarnowski	2109	8339	0	0	983	1187	2997	2974
Toruński	2954	11133	0	0	2951	2853	3100	3298
Wałbrzyski	3561	17903	107	989	3821	4401	1855	2439
Warszawski	567	4901	0	0	1221	1762	1391	2007
Włocławski	1115	7141	0	0	1230	1564	2389	2541
Wrocławski	7027	28490	0	0	7826	8386	2871	4094
Zamojski	2486	13370	0	0	1962	3075	3166	5106
Zielonogórski	7430	23532	0	0	8859	8731	2962	4249

cd. Tab. 2.

Okręg	Jenot	Borsuk	Kuny*	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
Białkopodlaski	14	27	59	13	1	0	30
Białostocki	200	99	250	54	214	0	41
Bielski	78	92	669	102	6	1	1136
Bydgoski	431	122	95	44	24	2	14
Chełmski	38	57	86	19	0	0	64
Ciechanowski	56	26	100	32	53	0	7
Częstochowski	274	41	126	96	0	0	22
Elbląski	345	199	173	135	386	0	4
Gdański	466	116	184	102	97	0	10
Gorzowski	432	125	117	17	193	36	40
Jeleniogórski	214	89	83	9	18	0	40
Kaliski	207	44	151	41	26	1	71
Katowicki	312	53	201	62	5	0	329
Kielecki	113	62	291	113	4	0	30
Koniński	98	29	78	28	8	1	86
Koszaliński	563	88	159	44	22	0	8
Krakowski	88	35	237	38	0	0	59
Krośnieński	10	56	101	31	0	0	0
Legnicki	269	129	143	37	30	0	22
Leszczyński	166	58	56	7	10	0	3
Lubelski	38	44	91	11	92	0	340
Łomżyński	52	36	162	65	79	1	31
Łódzki	45	22	66	30	1	0	216
Nowosądecki	5	68	286	58	0	0	10

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

cd. Tab. 2.

Okręg	Jenot	Borsuk	Kuny*	Tchórz	Norka	Szop	Piżmak
	pozyskanie						
Olsztyński	790	291	437	233	498	0	5
Opolski	714	131	311	50	82	1	59
Ostrołęcki	62	35	138	42	77	0	4
Pilski	485	56	85	35	64	0	13
Piotrkowski	158	86	160	46	3	0	3
Płocki	39	10	55	14	13	0	6
Poznański	513	126	143	39	27	0	71
Przemyski	81	93	24	0	0	0	0
Radomski	36	41	99	17	61	0	83
Rzeszowski	123	79	145	41	2	0	2
Siedlecki	29	45	172	84	38	0	111
Sieradzki	155	27	108	56	9	1	47
Skierniewicki	11	18	30	19	13	0	118
Słupski	449	79	141	47	112	0	21
Suwalski	283	100	203	66	468	0	3
Szczeciński	790	179	201	67	118	4	182
Tarnobrzeski	92	53	97	31	0	0	52
Tarnowski	42	29	236	68	0	0	10
Toruński	204	155	134	88	149	0	65
Wałbrzyski	84	64	76	14	0	1	24
Warszawski	38	28	43	11	34	0	29
Włocławski	75	73	110	67	32	1	23
Wrocławski	486	183	176	39	225	2	42
Zamojski	35	59	33	7	7	0	0
Zielonogórski	610	268	299	42	249	10	33

* - łącznie kuna leśna i kuna domowa.

cd. Tab. 2.

Okręg	Zając	Królik	Bazant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
Bialskopodlaski	173	0	250	852	11	0
Białostocki	106	0	112	716	51	22
Bielski	1105	0	5424	1898	4	24
Bydgoski	203	0	1037	3027	0	0
Chełmski	109	0	913	2906	0	0
Ciechanowski	662	21	749	3022	127	0
Częstochowski	186	14	1693	1503	314	0
Elbląski	86	0	311	1515	6	0
Gdański	71	6	141	55	0	0
Gorzowski	0	0	1377	1138	60	0
Jeleniogórski	2	0	111	100	0	0
Kaliski	335	0	1614	3154	79	0
Katowicki	333	5	6047	4838	195	0
Kielecki	2475	0	5382	2979	4211	16
Koniński	198	11	1153	1514	6	0
Koszaliński	11	6	278	225	0	0
Krakowski	893	0	6947	1910	22	3
Krośnieński	41	0	527	70	53	11
Legnicki	6	2	184	638	3	0
Leszczyński	0	0	417	1261	0	0
Lubelski	1356	0	2900	3822	383	0
Łomżyński	348	0	136	464	227	0
Łódzki	476	2	1308	668	4	0
Nowosądecki	235	0	529	672	21	31

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w sezonie (zas.).

cd. Tab. 2.

Okręg	Zając	Królik	Bazant *		Kuropatwa	Jarząbek
	pozyskanie		poz.	zas.	pozyskanie	
Olsztyński	144	1	38	141	5	7
Opolski	6	0	1289	2981	13	0
Ostrołęcki	762	0	342	1225	544	0
Pilski	5	0	683	1040	0	0
Piotrkowski	665	11	1227	1153	367	1
Płocki	1203	70	2519	2094	164	0
Poznański	2	4	1513	3644	47	0
Przemyski	5	0	324	764	4	0
Radomski	1443	0	1662	2150	1362	2
Rzeszowski	49	0	2854	2209	108	0
Siedlecki	248	0	722	1768	19	0
Sieradzki	494	0	2907	1050	45	0
Skierniewicki	701	1	1699	1037	187	0
Słupski	115	0	220	222	0	0
Suwalski	90	0	45	488	20	18
Szczeciński	0	4	1010	2298	0	0
Tarnobrzesci	1121	2	3367	1841	2062	0
Tarnowski	1190	0	6549	1865	1105	0
Toruński	343	14	1749	3505	0	0
Wałbrzyski	9	0	233	1655	0	0
Warszawski	465	0	1668	4435	7	0
Włocławski	625	5	1673	3233	0	0
Wrocławski	0	0	1737	2525	0	0
Zamojski	113	0	814	1636	70	0
Zielonogórski	0	0	2024	3323	0	0

* - podano także liczbę osobników zasiedlonych w sezonie (zas.).

cd. Tab. 2.

Okręg	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
Białkopodlaski	16	1484	69	4	76
Białostocki	141	1900	68	33	158
Bielski	124	8253	1794	26	385
Bydgoski	306	2769	110	2	55
Chełmski	12	1264	59	5	69
Ciechanowski	57	1022	36	6	171
Częstochowski	14	1489	74	5	196
Elbląski	686	2385	257	16	303
Gdański	197	3049	124	41	568
Gorzowski	1853	2241	115	22	321
Jeleniogórski	7	844	35	4	139
Kaliski	209	3111	199	7	116
Katowicki	265	4921	289	19	784
Kielecki	31	3486	79	12	645
Koniński	246	2588	261	10	167
Koszaliński	110	1611	41	41	425
Krakowski	3	1344	42	15	391
Krośnieński	0	312	2	7	53
Legnicki	385	1533	174	6	289
Leszczyński	126	989	26	2	50
Lubelski	22	3703	134	1	260
Łomżyński	49	1037	21	34	256
Łódzki	22	1023	45	14	190
Nowosądecki	0	554	0	2	65

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.

cd. Tab. 2.

Okręg	Gęsi *	Kaczki *	Łyska	Słonka	Grzywacz
	pozyskanie				
Olsztyński	361	4866	159	43	198
Opolski	867	2812	101	50	254
Ostrołęcki	38	1659	28	30	322
Piński	142	1669	129	16	63
Piotrkowski	52	2170	101	15	560
Płocki	51	1289	28	1	146
Poznański	644	2928	91	30	123
Przemyski	24	552	13	1	37
Radomski	7	2512	124	1	334
Rzeszowski	0	1448	40	6	357
Siedlecki	33	2139	122	6	331
Sieradzki	199	1387	76	10	229
Skierniewicki	81	1732	98	6	299
Ślęski	386	1664	63	38	525
Suwalski	121	2593	129	33	187
Szczeciński	1832	3736	214	60	523
Tarnobrzęski	5	2053	44	15	219
Tarnowski	6	1347	16	0	433
Toruński	101	2119	56	6	133
Wałbrzyski	109	466	0	0	107
Warszawski	14	1463	43	0	344
Włocławski	140	3411	139	1	134
Wrocławski	1457	2940	60	10	394
Zamojski	4	905	37	0	50
Zielonogórski	736	2124	187	61	358

* - łącznie wszystkie gatunki należące do zwierząt łownych.